

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Komparace služeb péče o dítě v raném a předškolním věku  
v České republice a v zahraničí

Zuzana Nováková

Bakalářská práce

2013

Univerzita Pardubice  
Fakulta filozofická  
Akademický rok: 2011/2012

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana Nováková**  
Osobní číslo: **H10280**  
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**  
Studijní obor: **Humanitní studia**  
Název tématu: **Komparace služeb péče o dítě v raném a předškolním věku v České republice a v zahraničí**  
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

### Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se zabývá službami péče o dítě v raném a předškolním věku v České republice a v zahraničí. Vymezuje základní pojmy a modely předškolní výchovy uplatňované v evropských zemích. Podrobně popisuje služby pro rodiny s dětmi do 3 let a instituce předškolní výchovy v ČR. Cílem práce je na základě vybraných kritérií (zřizovatelé, prostorová dostupnost, legislativa, atd.) porovnat tyto služby v České republice se službami nabízenými v zahraničí (Finsku, Velké Británii nebo Francii). Přínosem práce je čerpání ze zahraničních zdrojů, zejména publikací mezinárodních organizací, jako je OECD nebo EURYDICE.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Early childhood education and care in Europe: tackling social and cultural inequalities. Brussels: Eurydice, 2009, 186 s. ISBN 978-92-9201-007-2.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. Předškolní a primární pedagogika: Predškolská a elementárna pedagogika. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, 455 s. ISBN 978-80-7367-828-9.

PRŮCHA, Jan. Moderní pedagogika. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009, 481 s. ISBN 978-80-7367-503-5.

PRŮCHA, Jan. Vzdělávání a školství ve světě: základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 319 s. ISBN 80-7178-290-4.

Předškolní výchova a primární vzdělávání v zemích Evropské unie: Pre-school and primary education in the European Union. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, c1996, 120 s. ISBN 80-211-0237-3.

Starting strong II. Early childhood education and care. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2006, 441 s. ISBN 92-64-03545-1 (brož.)

Vedoucí bakalářské práce:

**Mgr. Adriana Sychrová**

Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce:

**28. března 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce:

**31. března 2013**

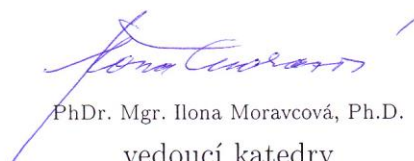


prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan



L.S.



PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.  
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. října 2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 20. 3. 2013

Zuzana Nováková

## **Poděkování**

Velmi ráda bych tímto poděkovala Mgr. Adrianě Sychrové, Ph.D., za veškeré rady, připomínky a odborné vedení mé bakalářské práce.

## **ANOTACE**

Tato bakalářská práce se zabývá srovnáním služeb péče o dítě v raném a předškolním věku v České republice a v zahraničí. Práce vymezuje základní pojmy a představuje modely a formy služeb rané a předškolní péče uplatňované v evropských zemích. Následně, na základě vybraných kritérií, srovnává tyto služby poskytované v České republice se službami ve Finsku, Francii a Velké Británii.

## **KLÍČOVÁ SLOVA**

předškolní věk, raný věk, komparace, Česká republika, zahraničí

## **TITLE**

The Comparison of Care Services for Early-aged and Pre-school Children in the Czech Republic and Abroad

## **ANNOTATION**

This bachelor thesis deals with the comparison of care services for early-aged and pre-school children in the Czech Republic and abroad. It defines basic concepts and presents models and forms of services of early and pre-school care applicable in European countries. Subsequently, based on selected criteria, it compares these services in the Czech Republic with services in Finland, France and Great Britain.

## **KEYWORDS**

pre-school age, early childhood, comparison, Czech republic, abroad

# OBSAH

ÚVOD.....	9
1 SEZNÁMENÍ SE ZÁKLADNÍMI POJMY .....	11
2 RODINNÁ POLITIKA .....	13
2.1 Nástroje rodinné politiky na podporu rodin s předškolními dětmi.....	13
2.1.1 Rodinná politika v Evropě.....	14
2.1.2 Rodinná politika v České republice.....	15
3 SLUŽBY PÉČE O DÍTĚ V RANÉM A PŘEDŠKOLNÍM VĚKU V ČR.....	17
3.1. Základní charakteristika České republiky .....	17
3.2 Jesle .....	17
3.2.1 Mikrojesle.....	18
3.3 Mateřská škola.....	19
3.3.1 Soukromé mateřské školy a miniškolky.....	21
3.4 Mateřská centra.....	22
3.5 Předškolní zařízení pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami.....	23
3.5.1 Speciální mateřské školy .....	24
3.5.2 Přípravné třídy .....	24
3.6 Méně rozšířené formy péče o dítě v raném a předškolním věku.....	25
4 SLUŽBY PÉČE O DÍTĚ V RANÉM A PŘEDŠKOLNÍM VĚKU V ZAHRANIČÍ.....	26
4.1 Modely rané a předškolní péče.....	26
4.2 Formy poskytovaných služeb .....	26
4.3 Orgány odpovědné za zpracování politiky a zřizovatelé.....	29
4.4 Financování .....	30
4.5 Vzdělání pracovníků.....	31
4.6 Míra účasti dětí v zařízeních rané a předškolní péče.....	33
5 SLUŽBY PÉČE O DÍTĚ V RANÉM A PŘEDŠKOLNÍM VĚKU VE FINSKU .....	35
5.1 Základní charakteristika Finska.....	35
5.2 Obecné informace o službách péče o dítě předškolního a raného věku .....	35
5.3 Formy péče o dítě raného a předškolního věku.....	36
5.3.1 Dětská centra ( <i>Päiväkoti</i> ) .....	37
5.3.2 Rodinná centra péče o děti ( <i>Perhepäivähoito</i> ) .....	38
5.3.3 Zařízení poskytující péči a vzdělávání šestiletým dětem .....	38
5.3.4 Předškolní zařízení pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami.....	39

5.3.5 Méně využívané formy péče o dítě v raném a předškolním věku .....	40
6 SLUŽBY PÉČE O DÍTĚ V RANÉM A PŘEDŠKOLNÍM VĚKU VE FRANCII.....	41
6.1 Stručná charakteristika Francie .....	41
6.2 Obecné informace o službách péče o dítě předškolního a raného věku .....	41
6.3 Formy péče o dítě raného a předškolního věku .....	42
6.3.1 Jesle ( <i>Crèches</i> ).....	42
6.3.2 Veřejné a soukromé mateřské školy ( <i>Écoles maternelles, Les jardins d'enfants</i> ) .	42
6.3.3 Certifikované chůvy ( <i>Assistantes maternelles agréés</i> ).....	43
6.3.4 Předškolní zařízení pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami.....	44
6.3.5 Méně využívané formy péče o děti v raném a předškolním věku .....	45
7 SLUŽBY PÉČE O DÍTĚ V RANÉM A PŘEDŠKOLNÍM VĚKU VE VELKÉ BRITÁNII	
.....	47
7.1 Základní charakteristika země .....	47
7.2 Obecné informace o službách péče o dítě předškolního a raného věku .....	47
7.2.1 Legislativa .....	48
7.3 Formy péče a vzdělávání dítěte raného a předškolního věku.....	49
7.3.1 Mateřské školy a třídy ( <i>Nursery schools, Nursery classes</i> ).....	49
7.3.2 Předškolní herní skupiny ( <i>Pre-school playgroups</i> ).....	50
7.3.3 Předškolní zařízení pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami.....	51
7.3.4 Méně využívané formy péče o dítě v raném a předškolním věku .....	51
8 DISKUZE .....	52
ZÁVĚR.....	55
POUŽITÉ ZDROJE.....	56
PŘÍLOHY .....	60



## ÚVOD

Tématem bakalářské práce je komparace služeb péče o dítě raného a předškolního věku v České republice a v zahraničí. Toto zaměření nebylo vybráno náhodou. Díky „baby boomu“ posledních let je kapacita předškolních zařízení v České republice plná a mnoho dětí kvůli tomu není možné přijmout. Rodiče tak stále častěji hledají jiné možnosti služeb péče a přicházejí na to, že mimo tradiční mateřskou školu je možné zkusit i zcela jiné formy péče. Mnoho z těchto alternativních forem má kořeny v zahraničí, a i proto je nyní ten pravý čas seznámit se s tím, jak je raná a předškolní péče pojata v jiných zemích.

Vzdělávání, včetně toho předškolního, prochází všude na světě rozvojem. Klade se větší důraz na jeho formální i neformální podobu a státy se snaží vybudovat stále lepší školské systémy. Globalizace se zvětšuje ve všech oblastech, včetně vzdělávání. Dochází ke sbližování vzdělávání v různých státech, a to formou společného uvažování a konkrétních inovací zaváděných a úspěšně přijatých v jiných zemích. I přes silnou globalizaci jsou však jednotlivé školské systémy ve světě jedinečné.

Práce pojednává o srovnání služeb péče o malé děti, mezi které patří například jesle, mateřské školy, dětská centra a chůvy. Aby se dosáhlo co možná nejsprávnějšího srovnání, je v práci použita metoda komparace pomocí analýzy dokumentů. Jedná se především o dokumenty mezinárodních organizací OECD a Eurydice, jako jsou:

- Early childhood education and care in Europe;
- Key data on education in Europe;
- Education at a Glance;
- Starting Strong II.

Tyto publikace jsou však dostupné pouze v angličtině, takže bylo nutné vycházet z vlastního překladu.

Cílem práce je především uskutečnit srovnání poskytovaných služeb péče a vzdělávání pro děti raného a předškolního věku v České republice a v zahraničí. Pomocí analýzy především zahraniční literatury, bude poskytnut dostatek informací, a také bude možné srovnat zahraniční služby podle určených kritérií (modely služeb, míra účasti, zřizovatel atd.).

Práce bude informovat nejen o nejrozšířenějších formách péče (veřejné i soukromé), ale popíše i okrajově využívané služby.

Dalším cílem je zjistit současnou situaci v rané a předškolní péči v České republice. Budou popsány všechny služby rané a předškolní péče a zhodnotí se jejich využití.

Dále se zaměří na tři zvolené země (Finsko, Francie, Velká Británie) a podá obraz o tamních formách péče a vzdělávání dětí raného a předškolního věku. Na konci práce budou údaje z těchto tří zemí srovnány s údaji z České republiky, aby tak došlo k přehledným závěrům.

Celý text se dělí na osm hlavních kapitol. Ty jsou dále rozděleny na několik podkapitol. První kapitola definuje základní pojmy použité v práci. Druhá kapitola přiblíží současný stav rodinné politiky v České republice a v zahraničí. Třetí kapitola podrobně popisuje služby rané a předškolní péče v České republice. Čtvrtá kapitola poskytne informace o základních kritériích, pomocí kterých mohou být služby rané a předškolní péče srovnávány. Kapitoly pět, šest a sedm obsahují informace o možnostech péče a vzdělávání dětí raného a předškolního věku v zahraničí – ve Finsku, Francii a Velké Británii. V osmé kapitole je pak pomocí vybraných kritérií provedeno srovnání nabízených služeb v těchto zemích a v České republice.

# 1 SEZNÁMENÍ SE ZÁKLADNÍMI POJMY

**Raný věk** označuje vývojové období dítěte druhého a třetího roku života. Jedná se o věk, kdy dochází k rozvoji řeči, zdokonalování pohybové aktivity, manipulaci s předměty a touze po poznání. **Předškolní věk** je vývojové období dítěte od třetího roku života po vstup do školy (tzn. do šestého roku dítěte). Přestože v tomto věkovém období obvykle navštěvuje dítě předškolní zařízení, základem je stále výchova v rodině. V tomto období se utváří základy intelektu, řeči, sociálních dovedností a jiných důležitých vlastností jedince (Průcha a kol., 2003).

**Péči** nabízejí specializované instituce a organizace, jejíž činnost směřuje k pomoci určitým jedincům nebo skupinám. Jedná se především o péči poskytovanou státními institucemi, ale patří sem i organizace soukromé, náboženské a nadační. Služby péče může poskytovat i fyzická osoba, a to zdarma i za úplatu. Práce se zaměřuje na služby péče o děti do šesti let, tedy děti raného a předškolního věku. Tuto péči poskytují např. jesle, mateřské školy nebo chůvy (Maříková a kol., 1996).

Péče o malé děti úzce souvisí s jejich výchovou. **Výchova** je „...proces, v němž společnost (jednotlivci, skupiny a instituce) v souladu se svými reprodukčními potřebami, zájmy a cíli působí na jednotlivce a utváří tak individuální předpoklady k zastávání společenských pozic a rolí u další generace a její předpoklady k využití a rozvinutí hodnot dané kultury.“ (Maříková a kol., 1996, s. 1402). Mezi složky výchovy patří péče o tělesný a duševní vývoj člověka, osvojování morálky a vzorců chování, rozvoj potřeb a zájmů i získávání znalostí a dovedností.

Ve většině států však při péči o děti předškolního věku neomezují pouze na jejich péči a výchovu, ale větší či menší prostor dostává i **vzdělávání**. Existuje mnoho významů tohoto pojmu, pro tuto práci je důležité tzv. institucionální pojetí vzdělávání (Průcha, 2003). Je zde chápáno, jako společensky organizovaná činnost, která je zabezpečována institucí:

- školství;
- formálního vzdělávání;
- celoživotního vzdělávání;
- atd.

V souvislosti s dětmi předškolního věku se práce zaměřuje na **zařízení předškolní výchovy**, popř. zařízení předškolního vzdělávání. Ty bývají také označovány jako zařízení

preprimárního vzdělávání (z angl. pre-primary education). Všechna tři pojmenování mají stejný význam, jedná se o označení vzdělávání na úrovni ISCED 0, podle které mají tyto zařízení připravit děti na školní prostředí (Průcha, 1999).

Termín **komparativní** (srovnávací) **analýza** je výzkumná metoda, která se provádí srovnáním jevů a systémů. Existují dva druhy komparace. Prvním druhem je přímé srovnání, na základě shodných srovnávaných jevů s konstantními významy. Díky tomu je možné zkoumat je pomocí společných proměnných. Ne všechny pedagogické jevy a systémy se však dají srovnat tímto způsobem, což je dané především jejich komplexností a složitostí. Druhým způsobem jsou tedy mezinárodně srovnávací výzkumy, které se podle Průchy (2003) dělí do pěti různých typů:

- studie o jednotlivých zemích;
- soubory studií o více zemích neobsahující společná kritéria srovnání;
- průřezové studie založené na společných kritériích;
- mezinárodní studie založené na předem vymezených společných kategoriích;
- nadnárodní studie, které chápou národní rozdíly jako varianty jevů obecných.

Jelikož práce srovnává pedagogické jevy, které se v jednotlivých zemích výrazně liší ve většině kritérií, včetně celkového pojetí péče o dítě raného a předškolního věku, jsou dále ke srovnání využívány mezinárodně srovnávací výzkumy. Z nich je největší důraz kladen na mezinárodní studie založené na předem vymezených společných kategoriích. Při zjišťování aktuálního stavu pedagogických jevů v konkrétních srovnávaných zemích (zejména v České republice) jsou nejčastěji použity studie o jednotlivých zemích.

## 2 RODINNÁ POLITIKA

Aby bylo možné porozumět rozdílům v poskytovaných službách rané a předškolní péče v rámci různých států, je nutné seznámit se s jedním ze základních vlivů na tuto problematiku – s rodinnou politikou. Rodinná politika je součástí sociální politiky. Vnímání a realizace sociální politiky je však v každém státě jiná. Některé státy (např. Nizozemí, Finsko) považují účast státu za základ sociální politiky a vzniklá opatření se týkají celé populace. V jiných zemích (Německo, Francie) má stát v sociální politice menší úlohu a dochází k větší podpoře příspěvkových, soukromých či neziskových organizací. Existují ale i země (Japonsko, Velká Británie), kde se stát spoléhá na ekonomický trh a zaměřuje se spíše na chudé, přistěhovalce nebo závislé děti.

Samotná rodinná politika se dá charakterizovat jako politika „...*kteřá se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života.*“ (Krebs, 2007, s. 17). Cílem rodinné politiky je pomáhat rodinám plnit hlavní funkce (biologické, ekonomické, výchovné) a zejména se soustředit na ty rodiny, kde může dojít k ohrožení plnění těchto funkcí (neúplné rodiny, rodiny s více dětmi, chudé rodiny).

### 2.1 Nástroje rodinné politiky na podporu rodin s předškolními dětmi

Odchodem matky na mateřskou a posléze rodičovskou dovolenou zmizí z rodinného rozpočtu mnohdy důležitý finanční zdroj. Rodiny s malými dětmi (a také rodiny bez otce) proto dosahují častěji nízkého životního standardu (Křížková, 2005).

Aby státy ulehčily situaci rodin s malými dětmi, poskytují jim v souvislosti s narozením či výchovou dítěte finanční podporu. Mezi **peněžní nástroje** pro podporu rodin s malými dětmi patří např.:

- porodné;
- rodičovský příspěvek;
- rodičovský příspěvek;
- přídavek na dítě;
- příspěvek na dopravu a pomůcky v předškolních zařízeních;
- daňové zvýhodnění rodin s malými dětmi.

V mnoha státech (včetně České republiky) také platí, že **zaměstnavatel nemůže** propustit těhotnou ženu. Po ukončení rodičovské dovolené musí být také ženě umožněno vrátit se na svou původní pracovní pozici. Pokud byla mezitím pracovní pozice zrušena, má zaměstnavatel povinnost najít ženě v rámci podniku místo podle původní pracovní smlouvy. Aby státy umožnily brzký návrat matek do zaměstnání, snaží se vybudovat dostatečně hustou **síť zařízení pro péči o malé děti**. Většina vyspělých států také podporuje zaměstnanost matek s malými dětmi zavedením podmínek pro zřízení částečných pracovních úvazků.

### **2.1.1 Rodinná politika v Evropě**

V různých státech má rodinná politika odlišnou podobu. Ve většině států Evropské unie je však chápána „...*v podobě podpory poskytované rodinám s dětmi v rámci systému sociální politiky státu*“ (Brdek, Jírová, 1998, s. 185). Zaměření se však u jednotlivých zemí liší liší. Například ve Francii přistupují k rodinné politice jako k pro-populačnímu nástroji. Za cíl si klade zvyšování porodnosti pomocí vytvoření vhodných podmínek k rození vyššího počtu dětí. Ve Finsku je zaměřena spíše na ochranu dětí, speciálně pak dětí z chudých rodin. Velká Británie, tradičně citlivá k zásahům státu do intimity rodin, vyhlásila neutralitu v oblasti opatření vůči rodinám (Brdek, Jírová, 1998).

Se změnami, které probíhají ve světě v oblasti ekonomické, sociální a politické se však i pohled na rodinnou politiku v evropských zemích začíná měnit. Čím dál více se státy věnují problematice ohrožených rodin. Mimo klasické struktury rodiny si rodinná politika začíná všimnout i alternativních způsobů soužití, jako je nesezdané soužití nebo homosexuální páry. Hlavním zájmem rodinné politiky se stala ochrana a péče o děti. V posledních letech je zde i snaha zmenšit zasahování státu do života rodin.

V zemích Evropy najdeme rozdíly i v nejběžnějších a nejdůležitějších peněžních podporách rodin s malými dětmi. Například příspěvek při narození dítěte (porodné), je ve většině zemí vyplácen na základě matčina či otcova (popř. matčina manžela či druha) pojištění. Ve Velké Británii, Francii, Finsku či Rumunku se porodné vyplácí podle podstoupených lékařských prohlídek před a po porodu. Rakušanky pak porodné dostávají postupně, během jednotlivých prohlídek. Zajímavé je, že výše porodného se v některých zemích liší podle pořadí narozeného dítěte. V Rumunsku jsou takto finančně podpořeny až matky s druhým dítětem, kdežto v Belgii nejvíce peněz dostávají prvorodičky.

Délka placené mateřské dovolené se v evropských zemích pohybuje od 91 dnů v Irsku až po 360 dnů ve Švédsku. Všechny země Evropy se zavázaly, že mateřská dovolená nebude

kratší než 12 týdnů. Na mateřskou dovolenou pak často navazuje rodičovská dovolená, která může trvat až několik let (Brdek, Jírová 1998).

### 2.1.2 Rodinná politika v České republice

Rodinná politika v České republice prošla během posledního století několika výraznými změnami:

**Před rokem 1948** rodina nestála v popředí zájmu politických stran. Populační vývoj byl v té době příznivý, a tak se vláda zaměřila zejména na udržení toho stavu (např. snaha o pokles novorozenecké úmrtnosti). Sociální dávky byly odstupňované podle početnosti rodiny a rodinného stavu. Prosazoval se tradiční model rodiny s jedním příjmem, který obstarával muž, zatímco žena se doma starala o děti.

**Mezi lety 1948 a 1989** se rodinná politika zásadně změnila. Rodina se ocitla v centru pozornosti – zaváděly se opatření pro podporu porodnosti a začal se prosazovat model rodiny se dvěma příjmy. S tím souvisí i podpora zaměstnanosti obou pohlaví. Aby bylo možné zaměstnat matky malých dětí, vznikalo mnoho zařízení poskytujících služby péče o malé děti – jesle a mateřské školy. Sociální podpora směřovala zejména k rodinám s dětmi.

**Po roce 1989** se opět změnil přístup státu k podpoře rodin. Dotace na zboží a služby pro děti byly zrušeny, stejně jako podpora institucí pečující o malé děti. I v důsledku těchto změn poté klesla porodnost (Vaculíková, 2006).

Významný pokles porodnosti a menší počet míst v předškolních zařízeních byl důvodem k vytvoření tří nových dokumentů, upravující rodinnou politiku v České republice. Byla to Národní zpráva o rodině (2004), Národní koncepce rodinné politiky (2005) a Akční plán na podporu rodin s dětmi pro období 2006 – 2009. V roce 2012 také prošel připomínkovým řízením Soubor prorodinných opatření (tzv. prorodinný balíček), který mimo jiného umožňuje zřídit netradiční služby pro péči o malé děti, např. miniškolku.

Hlavní dávky sociální podpory pro rodiny s malými dětmi tvoří:

- porodné;
- příspěvek v mateřství;
- rodičovský příspěvek
- přídavek na dítě.

V České republice se porodné vyplácí jednorázově po porodu prvního dítěte, ale jen v případě, že čistý příjem rodiny je menší než 2,4 násobek životního minima. Výše porodného činí 13 000 Kč. Tato částka se zvyšuje v případě narození dvojčat či vícčet. Příspěvek v mateřství je vyplácen po dobu 28 týdnů (obvykle se začíná vyplácen 6 týdnů před porodem). Žena má nárok na příspěvek ve výši 69% denního vyměřovacího základu. Po ukončení mateřské dovolené matky obvykle pokračují v rodičovské dovolené, jejíž délku si mohou vybrat. Žena si zvolí, zda chce nastoupit na dvou, tři nebo čtyřletou rodičovskou dovolenou. Výše rodičovského příspěvku se odvíjí od délky rodičovské dovolené a původního příjmu matky. Pokud je příjem rodiny nižší než 2,4 násobek životního minima rodiny, má tato rodina nárok na čerpání přídatku na dítě. Ten v případě vysokoškolského studia může být vyplácen až do dosáhnutí 26 roků dítěte, přičemž jeho výše se s věkem dítěte zvyšuje. Na dítě do 6 let je měsíčně vypláceno 500 Kč (MPSV, 2013).

Jednou z forem usnadnění situace pro rodiny s malými dětmi je i nabízení flexibilní režim práce. V České republice je nejčastější možností částečný úvazek, který umožní matkám věnovat se jejich dětem a zároveň na několik hodin týdně navštěvovat zaměstnání. Faktem však je, že příliš mnoho zaměstnavatelů částečný úvazek nenabízí. Pokud už se nabídka částečného pracovního úvazku objeví, často o ní matky kvůli nízkému finančnímu ohodnocení nemají zájem (Hašková, Linková, 2002).



## 3 SLUŽBY PÉČE O DÍTĚ V RANÉM A PŘEDŠKOLNÍM VĚKU V ČR

### 3.1. Základní charakteristika České republiky

Tabulka 1 Základní informace o České republice

Oficiální název	Česká republika
Rozloha	78 865 km <sup>2</sup>
Zalidnění	133 ob. / km <sup>2</sup>
Počet obyvatel	10 506 813
Umístění	střední Evropa
Státní zřízení	pluralitní republika
Úřední jazyk	čeština
Měna	koruna
Nejrozšířenější vyznání	římskokatolické (30%)

Zdroj: zemepis.com

V České republice žije přibližně 540 000 dětí do šesti let. Mateřská dovolená trvá 28 týdnů, během kterých pobírá matka 69% dosavadního platu. Následně je na rozhodnutí matky, jestli zůstane na rodičovské dovolené 1, 2 nebo 3 roky. Od této doby se poté odvíjí i částka, kterou dostává od státu. Pouze 27% matek s dítětem mladším 6 let je zaměstnáno (Starting Strong II, 2006). Výdaje na školství činily v roce 2009 4,8% HDP (Education at a Glance 2012: OECD Indicators, 2012).

### 3.2 Jesle

Jesle jsou institucí zajišťující v České republice denní péči o děti do tří let věku. Jsou zařazena mezi zdravotnická zařízení a spadají do kompetence Ministerstva zdravotnictví. O děti se starají většinou dětské zdravotní sestry, popřípadě učitelé – minimální požadované vzdělání na tuto práci má úroveň ISCED 5A (bakalář), popřípadě 5B (diplomovaný specialista). V roce 2005 byl poměr pracovníků jeslí a dětí zhruba 1 pracovník na 6 dětí. Jejich prací je zajišťovat všestranný rozvoj svěřených dětí a zajistit jejich bezpečnost během navštěvování jeslí. Právní předpisy, které vymezují vznik a provoz jeslí jsou:

- § 38 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu;
- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých.;

- prováděcí vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 242/1991 Sb., o soustavě zdravotnických zařízení zřizovaných obcemi;
- metodický pokyn Ministerstva zdravotnictví- Provoz jeslí (Věstník MZ č. 10/1968).

Největší popularitu jesle zažily koncem osmdesátých let, kdy jich na území České republiky fungovalo zhruba 1 700. Od té doby ale počet jeslí prudce klesá – v devadesátých letech zde bylo 1 043 jeslí a v roce 2010 už pouze 46. Během dvaceti let tak klesl počet jeslí o více než 95%. Důvodem rušení jeslí je především klesající počet dětí, které je navštěvují. Tento jev je způsoben změnou hodnotové orientace nových generací, snížení porodnosti, rušení podnikových jeslí a také prodloužení rodičovské dovolené a čerpání rodičovského příspěvku čtyři roky (Maříková, 2005). Díky tomuto prudkému poklesu počtu jeslí jsou v České republice dnes kapacitně nedostupné, současných zhruba 1 537 míst v jeslích odpovídá 0,5% dětí v této věkové skupině (Early childhood, 2009). Podle Lisabonské strategie však mají veřejná zařízení zajišťovat péči minimálně pro 30% dětí do tří let věku.

Jesle jsou zřizovány s denním, výjimečně týdenním provozem. V současnosti jsou všechny jesle nestátní - jsou převážně soukromá nebo zřizovaná obcemi. Záleží plně na zřizovateli, jaké určí poplatky za péči o děti v jeslích. Výše poplatků za školné a stravné se tak v různých jeslích liší, obvykle platí zákonní zástupci dítěte od 800 Kč do 5 000 Kč za měsíc. Při krátkodobé péči o děti v jeslích (která bývá nabízena jako alternativa ke každodenní docházce) se platí většinou za každou započatou hodinu. Takto je ale možné navštěvovat jesle maximálně 5 dnů měsíčně, jinak rodiči zanikne právo na čerpání rodičovského příspěvku. Rodič také může požádat o slevu na poplatcích, která závisí na celkových měsíčních příjmech domácnosti (Kasková, 2009).

Prostorové rozložení jeslí je v České republice velice nerovnoměrné. Nejvíce jeslí je v Ústeckém a Zlínském kraji a v hlavním městě Praze. Naopak v Karlovarském kraji žádné jesle nejsou (Sít' zdravotnických zařízení, 2011).

Předpokladem přijetí dítěte do jeslí je jeho dobrý zdravotní stav a pravidelná očkování (Kasková, 2009). Původní rozdělování dětí v jeslích na kojence a batolata se dnes už neužívá, vzhledem k mizivému procentu kojenců v jeslích. Děti jsou proto mimo věku rozdělovány podle jejich vypslosti.

### **3.2.1 Mikrojesle**

Zvláštní formou péče o děti od jednoho do tří let jsou mikrojesle. Provoz mikrojeslí je upraven metodickým pokynem Ministerstva zdravotnictví: Zásady pro zřizování a provoz

mikrojeslí (Věstník ministerstva zdravotnictví 35/1976). Mohou vzniknout v oblastech, kde nejsou v provozu jesle ani není možnost je založit, popřípadě není-li v již fungujících jeslích volné místo a nelze tak vyhovět žádosti o přijetí dítěte. Mikrojesle mohou být zřízeny pro tři až pět dětí. Péče o tyto děti probíhá v domácnosti pečovatelky, a to za předpokladu že tato domácnost splňuje podmínky zdravotní nezávadnosti, vyhovuje svými rozměry a vlastnostmi (domácnost je např. dostatečně suchá, vzdušná a slunná). Zřizovatelem může být obec nebo družstvo. Náklady na provoz jeslí platí zřizovatel a zákonný zástupce dítěte, přičemž zřizovatel určí výši poplatku, jakou zákonný zástupce bude platit (Kasková, 2009).

### 3.3 Mateřská škola

Mateřská škola je předškolní zařízení spadající pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. V návaznosti na výchovu dětí v rodině pokračuje v zajišťování všestranné péče o děti před jejich vstupem na základní školu, nejčastěji mezi třetím až šestým rokem života. Stává se místem získávání nových sociálních zkušeností, vztahu k sobě samému i světa okolo nás, a také připravuje děti na další vzdělávání.

**Tabulka 2 Počty mateřských škol v České republice podle zřizovatele**

ukazatel	1990/91	1991/92	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98
Školy celkem	7 335	6 972	6 827	6 601	6 526	6 475	6 343	6 152
státní (veřejné)	7 335	6 906	6 801	6 537	6 405	6 338	6 213	6 050
v tom:								
MŠMT	.	.	.	398	1	16	5	1
obec	.	.	.	5 953	6 365	6 322	6 207	6 049
jiný resort	.	.	.	186	39	-	-	-
soukromé	-	1	4	48	105	121	114	83
církev	-	5	8	16	16	16	17	19
ukazatel	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Školy celkem	5 901	5 776	5 642	5 558	4 840	4 776	4 710	4 696
státní (veřejné)	5 816	5 692	5 561	5 481	4 766	4 701	4 635	4 618
v tom:								
MŠMT	-	-	-	-	-	-	-	-
obec	5 816	5 692	5 561	5 480	4 764	4 699	4 633	4 614
jiný resort	-	-	-	-	-	-	2	4
kraj	.	.	.	1	2	2	-	-
soukromé	69	68	65	61	58	59	58	60
církev	16	16	16	16	16	16	17	18

*Zdroj: Dlouhodobý vývoj předškolního vzdělávání v České republice, 2008, s. 2*

Většina mateřských škol je v České republice státních (98,4%), zřizovaná obcemi. Ostatní mateřské školy jsou soukromé (1,2%) nebo církevní (0,4%). Všechny mateřské školy mají buď celodenní, polodenní (nejdéle 6,5 hodiny denně) nebo internátní provoz (v současnosti na území České republiky funguje 7 mateřských škol s internátním provozem, z toho 5 v Praze). Ačkoliv není docházka do mateřských škol povinná, je účast hojná, především díky dlouholeté historii mateřských škol v České republice (Kuchařová,

Svobodová, 2006). Podle dat ministerstva školství ze školního roku 2010/2011, navštěvovalo mateřskou školu 75,8% tříletých dětí, 86,9% čtyřletých dětí a 91,4% pětiletých. Kvůli malé dostupnosti jeslí je do mateřských škol také možné za určitých podmínek přijímat dvouleté děti. Mezi tyto podmínky patří zejména volná kapacita mateřské školy a dostatečná zralost dítěte. Ve školním roce 2010/2011 takto navštěvovalo mateřskou školu 27,5% dětí mladších tří let (Cesta ke kvalitě, 2011).

Na pobyt dítěte v mateřské škole přispívají jeho zákonní zástupci (zřizovatel státní školy může požadovat školné do výše 50% neinvestičních nákladů na dítě). Až poslední ročník je bezplatný. Zákonní zástupci dítěte si mohou podat žádost o osvobození od platby za předškolní vzdělávání, a to v případě pobírání sociálního příplatku nebo dávek pěstounské péče. Obce mají ze zákona povinnost zajistit všem pětiletým dětem možnost navštěvovat mateřskou školu (Menšíková, 2011).

Vzdělání a péče o děti v mateřských školách je od školního roku 2007/2008 povinně založeno na Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, který byl schválený v roce 2004. Každá škola také využívá vlastní vzdělávací programy. Učitelka musí mít dosažené vzdělání alespoň na úrovni ISCED 3A nebo 5A/B na vedoucí pozici. Úloha učitele spočívá mimo jiné ve sledování a hodnocení vývoje dětí. Pokud učitel upozorní na nějaký problém ve vývoji dítěte, může mateřská škola - po dohodě s rodiči dítěte - zajistit pedagogické, psychologické nebo lékařské konzultace.

Denní program je ve většině mateřských škol takřka stejný. Po ranním setkání následuje spontánní hra, cvičení, svačina, řízená činnost (výtvarná, poznávací, dramatická, hudební,...), pobyt venku, oběd, odpočinek, svačina a odpoledne spontánní nebo řízená činnost.

Ve většině mateřských škol jsou třídy rozděleny podle věku dětí. Počet dětí v jedné třídě se pohybuje mezi 16 až 24. Pokud jsou ve třídě integrovány zdravotně postižené děti, je počet dětí ve třídě snížen.

Dle výroční zprávy ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy vydané v roce 2011, existovalo ve školním roce 2010/2011 v České republice 4 880 mateřských škol, s 13 988 třídami, ve kterých vyučovalo 25 736 učitelek a které navštěvovalo 328 612 dětí (Cesta ke kvalitě, 2011).

V posledních letech se stále více dostávají do povědomí české veřejnosti alternativní formy mateřských škol. Díky vzrůstajícímu zájmu o tato zařízení vznikají na území České

republiky například školy walfsdorského typu, školy založené na principu Montessori pedagogiky a lesní mateřské školy (které jsou však kvůli hygienickým požadavkům vedeny jako dětské kluby). Např. v Královéhradeckém kraji existují dvě Montessori mateřské školy a dvě lesní mateřské školy. Nejbližší Waldorfská mateřská škola je v obci Staré Ždánice v Pardubickém kraji.

### **3.3.1 Soukromé mateřské školy a miniškolky**

#### **Soukromé mateřské školy**

Soukromá mateřská škola je často zřízena jako volná živnost Mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti. Denní režim dětí se zpravidla zásadně neliší od režimu ve státní mateřské škole. Majitelé soukromých mateřských škol však často nabízejí rodičům přihlášených dětí možnosti, které by ve státní škole neměli. Není výjimkou, že se do školky mohou přihlásit děti od jednoho roku a provozní doba soukromých škol odpovídá pracovní vytiženosti rodičů – děti často přijímají od 5 hodin ráno, případně končí provoz okolo 6 hodiny večer. Na rozdíl od státních mateřských škol se u většiny soukromých nesetkáme s letními prázdninami, ale jsou v provozu celoročně (Kasková, 2009).

Výhodou soukromých mateřských škol jsou možnosti, které díky finanční náročnosti ve státních mateřských školách děti nemají. Některé soukromé školy nabízejí biopotraviny, cvičení jógy, společné oslavy narozenin nebo výuku cizího jazyka s rodilým mluvčím. Ostatně kvalitní výuka cizího jazyka je u některých soukromých škol hlavní bod osnov a cizí jazyk (většinou angličtina) je často jediným užívaným jazykem v průběhu školního roku.

Soukromé mateřské školy nedostávají peníze od ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, a tak školné, které platí rodiče, bývá vyšší než ve státní mateřské škole. Zatímco ve státní škole je měsíční školné v řádu stokorun, většinou od 300 do 900 Kč, v soukromých mateřských školách rodiče dětí platí v řádu tisícikorun, od 4 000 až po 20 000Kč v závislosti na nabídce školy a velikosti města.

#### **Miniškolky**

Miniškolky jsou služnou péče o nejmenší děti, nezřízené za účelem finančního zisku. Začaly fungovat až v posledních letech, jejich počet však rychle stoupá. Cílem miniškolek je zejména pomoci pracujícím rodičům malých dětí nebo rodičům, kteří chtějí ukončit rodičovskou dovolenou a vrátit se do zaměstnání. Právě v situacích, kdy byla z kapacitních důvodů zamítnuta jejich žádost o přijetí dítěte do mateřských škol nebo jeslí, při chybějící

předškolní instituci v blízkosti bydliště, či při preferenci individuální péče o dítě se mohou rodiče obrátit na miniškolku.

Jak už název napovídá, jedná se o soukromé instituce podobné mateřským školám, ovšem s menší kapacitou. Poměr děti-vyučující je stanoven na 4 děti na 1 vyučujícího. Věková rozmanitost je na rozdíl od klasické mateřské školy ve skupině větší, od 6měsíců do 7let.

Přestože založení miniškolky není legislativně náročné tolik jako založení běžné mateřské školy, i tady je samozřejmě nutné, aby se zřizovatel miniškolky řídil několika předpisy, zejména těmi, které ukládá živnostenský zákon. Ten definuje miniškolku jako vázanou živnost s názvem Péče o dítě do 3 let v denním režimu, popřípadě volnou živnost s názvem Péče o rodinu a domácnost (Miniškolky a legislativa, 2010).

Při zřízení miniškolky je třeba, aby bylo doloženo požadované vzdělání zaměstnanců. Pakliže nemají vystudovaný některý z příslušných oborů (pečovatelství, učitelství pro mateřské školy), musejí projít některým z akreditovaných kurzů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Ty je možné absolvovat na několika místech v České republice, např. v Pedagogicko psychologické poradně v Ústní nad Labem (kurz Pečovatel/ka o děti ve věku od 0 - 15 let) nebo v Brně pod záštitou neziskové organizace Prostor pro rodinu (kurz Péče o malé děti). Tyto kurzy bývají většinou půlroční, přičemž některé si účastník hradí a jiné jsou díky podpoře Evropského sociálního fondu zdarma.

Miniškolky jsou nejčastěji zřízeny v domácnosti pečovatele či v budově patřící provozující neziskové organizaci. Prostory musí být dostatečně velké, suché, větrané a vybavené. Samozřejmostí je i dbání na bezpečnost dětí.

V současné době existuje množství miniškolek ve většině krajů České republiky. Na webových stránkách [miniskolky.cz](http://miniskolky.cz) (což je portál informující rodiče o možnostech miniškolek a podporující provozovatele miniškolek) je k 10. 1. 2013 zaregistrováno 87 fungujících miniškolek (Najít miniškolku, 2010).

### **3.4 Mateřská centra**

Mateřská centra jsou nevládní neziskové organizace, mající obvykle podobu občanských sdružení. Účelem mateřských center není přímo péče o děti, ale v rámci široké nabídky služeb ji některá centra poskytují. Jejich založení se řídí zákonem č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, ve znění pozdějších právních předpisů. Mateřská centra fungují na

základě dobrovolnictví, nejčastěji na popud rodičů z dané lokality. Ostatně především díky ženám na rodičovské dovolené mateřská centra začala v 90. letech vznikat - jako prostředek v boji se sociální izolací matek malých dětí, které díky celodenní péči o své potomky musí přerušit kariéru a přijdou často o mnohé sociální vztahy.

Docházka do mateřských center nebývá věkově omezena pouze na děti v raném a předškolním věku, ale je otevřena všem věkovým skupinám. Přesto je však navštěvují nejčastěji právě matky s malými dětmi. Pro děti jsou připravené různorodé činnosti, svou náročností přiměřené jejich věku. Jedná se především o tvůrčí činnosti, výlety, oslavy narozenin nebo sportovní akce. Matky tu kromě výměny zkušeností s ostatními mohou zakoupit či prodat dětské věci v pořádaných bazarech, trávit čas s dětmi v jiném než domácím prostředí nebo využít možnosti přednášek a poradenské služby (nejčastěji o návratu do zaměstnání, některá mateřská centra nabízejí i možnost rekvalifikace). Mateřská centra jsou rozmístěna ve všech regionech České republiky, bývají ale převážně ve větších městech, kde je poptávka ze strany rodičů největší (Kasková, 2009).

Mateřská centra jsou financována ze sponzorských darů a mohou také žádat o grant. Na chodu mateřských center se finančně podílí i obce a města, ve kterých mateřská centra fungují.

V roce 2001 bylo založeno občanské sdružení Síť Mateřských center, které podporuje již existující mateřská centra a pomáhá vzniknout novým. Veřejnosti také nabízí přehled všech členských mateřských center, seříděných po regionech. Členem tohoto občanského sdružení může být jakékoliv mateřské centrum, které je otevřeno všem sociálním skupinám bez rozdílu rasy a původu. O popularitě mateřských center svědčí i vzrůstající počet členů tohoto sdružení – zatímco v roce 2006 měla 154 členů, nyní má členů 307<sup>1</sup>. Během šesti let se tak jejich počet téměř zdvojnásobil (Seznam členů, 2012).

### **3.5 Předškolní zařízení pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami**

V oblasti péče o dítě se zdravotním postižením nastal v České republice zlom po roce 1989. Zatímco před tímto rokem se handicapované děti vzdělávaly odděleně od těch zdravých, nyní probíhají snahy o systematickou integraci těchto dětí mezi spolužáky bez zdravotních postižení. Důležitý byl také rozvoj nestátních organizací, které zajišťují péči o děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

---

<sup>1</sup> údaje se vztahují k 1. 10. 2012

V České republice se v souvislosti s myšlenkou integrace zdravotně postižených dětí zvyšuje počet speciálních tříd při běžných mateřských školách, popřípadě probíhá individuální integrace handicapovaných dětí do třídy zdravých dětí. Kromě těchto možností fungují v České republice i speciální mateřské školy.

### **3.5.1 Speciální mateřské školy**

Speciální mateřská škola může mít stejně jako ta klasická tři formy péče o děti – celodenní, polodenní a internátní. Navštěvují ji děti od tří do šesti let s tělesným, mentálním, smyslovým postižením nebo zdravotním oslabením (alergie, chronické nemoci). Zakládány jsou i třídy pro děti s více vadami nebo s odlišnými typy postižení. V České republice existují tyto typy speciálních mateřských škol: pro zrakově a sluchově postižené, hluchoslepé, tělesně postižené, mateřská škola logopedická, speciální, a dále mateřská škola při zdravotnickém zařízení. Speciální mateřské školy jsou zřizovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a s jeho souhlasem mohou tyto školy zřizovat i obce (Kuchařová, Svobodová, 2006).

Denní program ve speciální mateřské škole se výrazně neodlišuje od programu v klasické mateřské škole. Samozřejmě je ale upraven pro speciální potřeby docházejících dětí. Speciální mateřské školy nabízejí také pomůcky pro logopedii nebo rehabilitace (polohovací židle, bazén s balónky). Obvykle také pravidelně probíhají poradenská odpoledne pro rodiče.

### **3.5.2 Přípravné třídy**

Přestože od roku 2001 mohou být přípravné třídy umístěné v budovách základních škol, řadí se stále do předškolního vzdělávání. Dále mohou být přípravné třídy součástí mateřských nebo speciálních škol. Jedná se o třídy, zřízené pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Ty jsou přijímány na žádost rodičů a doporučení školského poradenského zařízení. Cílem přípravné třídy je připravit děti na přechod na základní školu a předcházet případným problémům, způsobených jejich znevýhodněním. Toho se pedagogičtí pracovníci snaží dosáhnout pomocí různých výchovně vzdělávacích prostředků, jako jsou hry, výtvarná činnost, rozhovor, učení, vycházky nebo pohybové a hudební činnosti.

Přípravné třídy zřízené na základní nebo speciální škole mívají obvykle 20 vyučujících hodin týdně, rozdělených na krátké úseky se střídáním činností. Provoz těchto tříd v budovách mateřských škol se řídí podle režimu mateřské školy. Dítě docházející do přípravné třídy se



neklasifikuje – nedostává známky ani vysvědčení. Na konci školního roku dostává osvědčení o návštěvě přípravné třídy a slovní hodnocení jeho průběžné práce.

Do přípravné třídy může být dítě přijato od tří let a docházku ukončuje přijetím na základní školu. Třídy mají obvykle 10 až 15 žáků. Děti docházející do přípravných tříd tvoří okolo 2% přijatých na základní školu.

Některé speciální základní školy mají zřízený přípravný stupeň – zde se mohou děti připravovat na vstup na základní školu až tři roky, od pěti do osmi let. Přípravný stupeň navštěvují děti s odkladem nástupu povinné školní docházky a také děti s postižením. Pro ohrožené nebo postižené děti je možné zajistit asistenta.

### **3.6 Méně rozšířené formy péče o dítě v raném a předškolním věku**

Mimo tradiční instituce zajišťující péči o dítě v raném a předškolním věku (jesle, mateřské školy) a svěřením dítěte do péče některého z příbuzných osob (nejčastěji prarodiče) nejsou jiné formy péče o dítě v České republice příliš využívány. Vyplývá to z výsledků výzkumů, zveřejněných v dokumentu Síť zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR. Individuální placenou pomoc s péčí o dítě osobou mimo příbuzenstvo, uvedlo pouhých 2% dotázaných. Nejedná se přitom o každodenní péči, ale spíše nárazovou výpomoc několikrát měsíčně. To může být způsobeno malou tradicí této formy péče o dítě v České republice a z toho plynoucí nedůvěrou rodičů (Kuchařová, Svobodová, 2006).

V poslední době se v České republice stává trendem, zanechávat děti v tzv. dětských koutcích v obchodních domech (popř. ve sportovních centrech nebo jiné hojně navštěvované veřejné instituci). Původně byly tyto dětské koutky určené pro chvilkové pohlídání dětí, tak aby si rodiče mohli zařídit vše, co potřebují. Nyní se stávají místem, kde dítě tráví několik hodin denně. Rodiče oceňují na dětských koutcích zejména nižší finanční náročnost.

## 4 SLUŽBY PÉČE O DÍTĚ V RANÉM A PŘEDŠKOLNÍM VĚKU V ZAHRANIČÍ

### 4.1 Modely rané a předškolní péče

Přestože ve všech zemích probíhá snaha o vyrovnání důrazu na socializaci dětí a na jejich vzdělávání, i v rámci Evropy jsou patrné rozdílné pohledy na tuto problematiku. Převážně v zemích jižní a západní Evropy (např. Itálie, Španělsko, Řecko, Francie, Belgie) je předškolní péče brána jako seznámení dítěte se školním světem. Hlavní úlohou učitelů je zde naučit děti učebním dovednostem, jako je čtení nebo jednoduchá aritmetika. V jiných částech Evropy (např. v Irsku, Dánsku a Nizozemsku) před vstupem dítěte do primárního vzdělávání dávají přednost spíše doplňování všeobecné výchovy poskytované rodinou. Učitelé zde nemají za úkol vyučovat, ale dohlížet na socializaci a pomáhat dítěti uvědomit si sebe samo (Předškolní výchova, 1996).

Na základě výše zmíněných pojetí předškolní výchovy se rozlišují dva základní modely:

- **školský model** (*school model*), který je realizován například ve Francii, Španělsku, Velké Británii i České republice. Vzdělávání probíhá ve třídách, kde jsou děti rozděleny podle jejich věkových kategorií.
- **rodinný model** (*family model*), kde děti nejsou rozděleny dle věkových kategorií tak, aby děti v každé třídě byly stejně staré, jako v předchozím modelu. Naopak jsou zde sdružovány děti různě staré, aby se věkové složení skupiny podobalo složení v rodině. Tento model funguje především v severských zemích – ve Finsku, Švédsku a Dánsku.

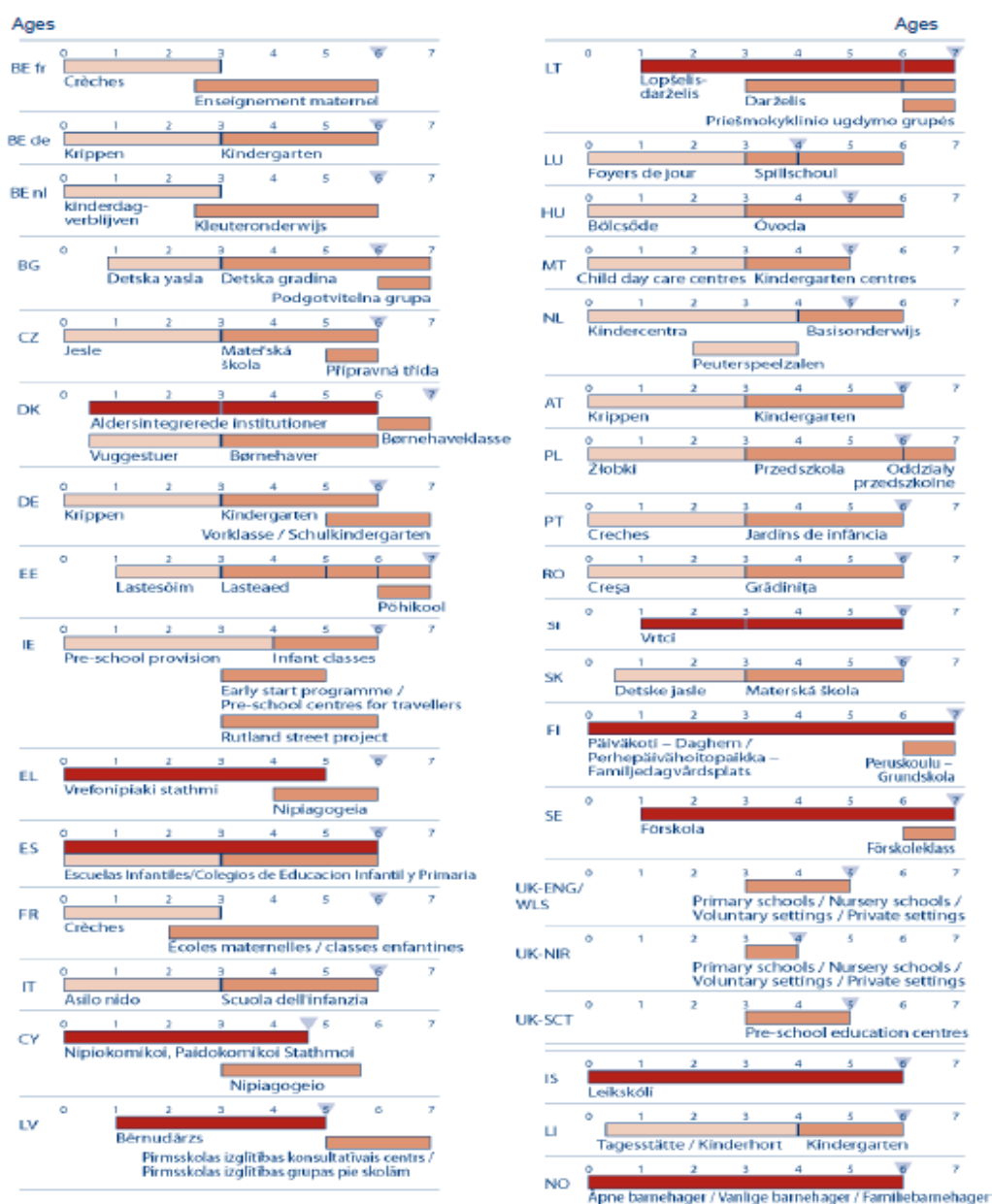
Další možností je pak poskytnout zařízení obou modelů tak, aby si rodiče předškolních dětí mohli vybrat, který model jejich dítěti bude vyhovovat více. Oba modely jsou realizovány v Belgii, Itálii nebo v Portugalsku (Průcha, 1999).

### 4.2 Formy poskytovaných služeb

Rodiče dětí mladších tří let mohou ve světě vybrat pro své děti z mnoha forem péče. Nejčastějším řešením ale stále zůstává péče o dítě ve vlastní rodině nebo péče od najatých osob. Najdou se ale i výjimky, například dánské celodenní jesle *Vuggestuer* (Předškolní výchova, 1996).

Děti předškolního věku navštěvují v zahraničí nejčastěji státní instituce podobného typu, jako jsou české mateřské školy nebo zařízení organizované soukromým sektorem. Většinou se jedná o samostatné instituce určené pouze pro předškolní děti. Někdy však bývají předškolní zařízení připojena k primárním školám. V Nizozemsku v roce 1985 zrušili samostatně fungující mateřské školy pro čtyř až šestileté děti a předškolní výchova byla integrována do nového typu primárních škol. Díky teorii, že nepřerušovaný vývoj dětí je lepší než oddělené předškolní a primární vzdělávání, zde nyní navštěvují primární školu děti od čtyř do dvanácti let (Průcha, 1999).

Graf 1 Přehled akreditovaných zařízení pro děti raného a předškolního věku



Zdroj: Early childhood education and care in Europe, 2009, s.76

Jak ukazuje graf 1, při srovnání evropských zemí existují značné rozdíly v hned v několika aspektech raného a předškolního vzdělávání a výchovy. Jedná se především o:

- délku předškolního vzdělávání a výchovy;
- modely a formy služeb;
- věk dítěte, ve kterém je možné služby péče využívat;
- věk, ve kterém děti předškolní vzdělávání opouští a nastupují do primárních škol.

V mnoha zemích existuje možnost dát dítě do zařízení s péčí o nejmenší už ve velmi brzkém věku. Ne vždy je však kapacita těchto institucí dostatečná nebo naopak není o tuto službu zájem.

Majoritní část zemí Evropské unie umožňuje dětem navštěvovat některé z institucí předškolní výchovy od tří let. Například ve Francii, ale mohou tyto služby využívat i děti dvouleté. Stejně jako v České republice, je i v dalších zemích možné dvouleté děti přijmout, pakliže se splní určité podmínky (viz kapitola 3.3 Mateřská škola). Přednost zpravidla dostávají děti imigrantů nebo děti ze zhoršeného sociokulturního prostředí (Early childhood, 2009).

Čas ukončení předškolní péče závisí na počátku povinné školní docházky, která je ve většině zemí Evropské unie v šesti letech. V Řecku, Lucembursku, Polsku nebo na Kypru však začíná povinná školní docházka už během předškolního vzdělávání (Key data, 2009).

Jak už bylo výše uvedeno, většina evropských států má oddělená zařízení pro děti do tří let a zařízení pro děti od tří do šesti let. Formu oddělené péče můžeme vidět v Lucembursku, Maďarsku nebo v Itálii. Tato forma je uplatňována také v Belgii, kde je ale mírně odlišná v každé provincii. Jiné země pak uplatňují jednotnou strukturu pro všechny děti do šesti let. Jednotlivé instituce této formy mají jeden řídicí tým a pracovníci odpovědní za výchovu dětí mívají stejné kvalifikace a mzdy, nehledě na to, o jak staré děti pečují. Jedná se o formu uplatňovanou ve Finsku nebo Švédsku. V některých zemích fungují obě formy současně. Rodič si pak může určit, která z nich mu pro jeho dítě připadá vhodnější. To je situace Dánska nebo Španělska.

### 4.3 Orgány odpovědné za zpracování politiky a zřizovatelé

Státní orgány odpovědné za péči a vzdělávání dětí do šesti let se liší v každé zemi. Pro děti mladší 3let je to v mnoha zemích ministerstvo sociálních věcí (Dánsko), zdravotnictví (Česká republika) nebo školství (Francie). Instituce pro děti od tří do šesti let pak spadají zejména pod ministerstvo školství (Kypr, Itálie, Francie).

Zřizovatelem rané či předškolní výchovy mohou být soukromé nebo státní subjekty, v závislosti na druhu zřízené instituce. Soukromým zřizovatelem může být fyzická nebo právnická osoba, která splní povinnosti a podmínky státu ve kterém působí. Jedná se především o splnění podmínek na prostor, kde se děti pohybují (z hlediska rozměrů, bezpečnosti, hygienických pravidel a vlastností prostor, jako je vlhkost nebo vzdušnost). Dále musí danou normu splnit i pracovníci instituce (minimální vzdělání, trestní bezúhonnost, praxe v oboru) a také vlastní chod instituce podléhá pravidlům (maximální počet dětí ve skupině, schválení učebních osnov).

V některých zemích je pro soukromý subjekt snazší podobnou instituci otevřít, díky podpoře státu v této oblasti. Především v místech s nedostatečným pokrytím státních předškolních institucí a malou kapacitou pro přijetí dětí bývá stát otevřenější pro instituce založené soukromým zřizovatelem. V jiných státech však musí splnit i pravidla, které jsou přísnější. V Litvě patří mezi podmínky založení předškolní instituce i to, že po dokončení dvou ročníků následujících po akreditaci programu, musí zřizovatel vlastnit alespoň 50% prostor, kde výuka probíhá.

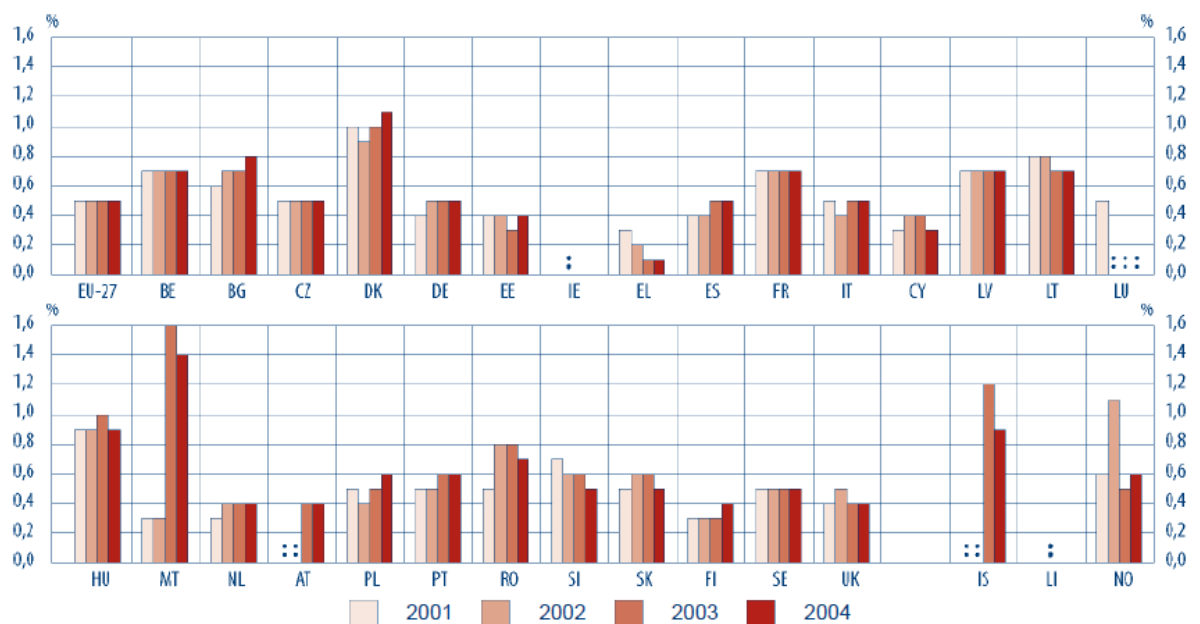
Zařízení poskytující předškolní a ranou péči jsou ve většině zemí zřízené kraji nebo obcemi. Jedná se o případ České republiky, Slovenska, Finska, Islandu nebo Švédska. V jiných státech jsou zřizovateli místní úřady (Skotsko, Nizozemsko, Maďarsko) nebo autonomní oblasti (popř. územní orgány) – to se týká Francie, nebo Španělska. Ve výše jmenovaných zemích zřizují tyto státní subjekty instituce, jak pro děti raného věku, tak i pro ty předškolního. Toto schéma však neplatí všude. V Itálii zřizují obce pouze instituce pro děti do tří let. Předškolní instituce tu zřizují vzdělávací orgány školských obvodů a školy. Stejně tak Lucembursko a Rumunsko mají odlišné zřizovatele pro tyto dvě skupiny dětí. V případě Lucemburka je to Ministerstvo pro rodinu (do tří let dítěte) a Ministerstvo vzdělávání a odborné přípravy (od tří do šesti let dítěte). V Rumunsku působí Oblastní odbory veřejného zdraví do tří let dítěte a Oblastní školské inspektoráty od tří do šesti let dítěte (Early childhood, 2009).

## 4.4 Financování

Protože poptávka po předškolním vzdělávání stoupá (Early childhood, 2009), vzniká stále více institucí, které péči o nejmenší děti nabízejí. Není možné se ale dívat pouze na kvantitu těchto zařízení, ale i kvalitu. A to s sebou nese i problémy s financováním. Zvýšení počtů dětí navštěvujících předškolní zařízení a zároveň udržení dobré kvality, je totiž spojené i s vyššími provozními náklady (např. na přijímání více učitelů, tisk materiálů).

Nejlépe se srovnává snaha zemí vytvářet nové programy a podporovat ty stávající, při pohledu na podíl takto vynaložených financí k hrubému domácímu produktu (HDP) států. Ve většině zemí se tento podíl vyvíjí rovnoměrně s HDP, najdou se ale i výjimky. Podle údajů Eurostatu, některé země (Slovinsko, Řecko, Velká Británie, Litva) v posledních letech tento podíl snížily. Nicméně díky růstu HDP to nemusí nutně znamenat úbytek peněz pro předškolní vzdělávání. Naopak Malta v roce 2003 zaznamenala nárůst podílu HDP až pětinasobně, což je zajímavé vzhledem ke skutečnosti, že účast dětí v předškolních institucích se nijak razantně nezvýšila (Early Childhood, 2009).

Graf 2 Přehled veřejných výdajů na preprimární vzdělávání jako procento HDP



Zdroj: Early childhood education and care in Europe, 2009, s.70

Na rozdíl od Malty se účast dětí zvedla v Litvě, Lotyšsku, Švédsku nebo Slovinsku a to bez toho, aby tyto státy zvýšily podíl HDP určený pro tuto oblast.

Při přepočtu těchto vynaložených financí na jedno dítě, mezi lety 2001 až 2004 největší pokles zaznamenalo Řecko (40%), kdežto většina evropských zemí zvýšila tyto finance zhruba o 10%.

Česká republika má za sledované období podíl HDP určený na předškolní vzdělávání přibližně stejný, lehce nad průměrem zemí Evropské unie. Po přepočtu peněz na jedno dítě, však na tento průměr ztrácíme. V posledním sledovaném roce (2004) to v České republice činilo 2,9 tisíc EUR parity kupní síly, přičemž průměr zemí Evropské unie byl 3,9 tisíc EUR (Early childhood, 2009).

**Tabulka 3 Vývoj podílu HDP určeného na předškolní vzdělávání**

	Česká rep.	Finsko	Francie	Velká Británie	Průměr EU
<b>2001</b>	0.53	0.32	0.69	0.44	0.49
<b>2002</b>	0.54	0.33	0.69	0.45	0,50
<b>2003</b>	0.54	0.34	0.69	0.35	0.49
<b>2004</b>	0.51	0.35	0.68	0.35	0.49

*Zdroj: Early childhood education and care in Europe, 2009, s.70*

## 4.5 Vzdělání pracovníků

Důležité pro udržení kvality služeb péče o nejmenší děti je vzdělávání pracovníků, kteří se těmto dětem věnují. Jejich úkolem je hlavně vzdělávat a socializovat svěřené děti, a proto je zásadní to, jaký vztah s dětmi mají. Je nezpochybnitelné, že díky množství aktivit, které tito pracovníci s dětmi provádí (např. hry, učení základních vědomostí, výuka sebeobsluhy), mají na děti v tomto období velký vliv a vyžadují od pracovníků širokou škálu dovedností a znalostí. Pro tyto profese je také důležité, aby jejich vzdělání mimo teoretických znalostí obsahovalo i praxi, a mohli se tak seznámit s různorodými situacemi, do kterých se při práci s dětmi mohou dostat.

Jak už je popsáno v kapitole 4.2, některé státy mají služby péče o nejmenší děti organizované společně v jednom zařízení, jiné země však rozdělují zařízení pečující o děti do tří let a zařízení pro děti od tří do šesti let. Tento rozdíl je patrný i ve vzdělávání personálu. V zařízeních pro děti od tří do šesti let mají pracovníci zpravidla stejnou kvalifikaci, přičemž nezáleží na věkové skupině dětí, o kterou se starají. Při rozdělené péči o děti raného a předškolního věku, však musí pracovníci splnit odlišné požadavky na vzdělání. Výjimku tvoří Španělsko, kde je vyžadována odlišná kvalifikace pracovníků i v integrovaných zařízeních.

V zařízeních péče o nejmenší děti (jesle, opatrovny, dětské herní kroužky) se tradičně vyžaduje vzdělání z oblasti zdravotní a sociální péče. Pracují zde zdravotní sestry, dětské sestry, lékaři i sociální psychologové. V těchto institucích bývá obvyklá i možnost poradenství ze strany sociálních pracovníků, fyzioterapeutů nebo logopedů. Tito pomocní odborní pracovníci a lidé na vedoucích pozicích mají většinou vyšší vzdělání o délce třech až čtyř let na úrovni ISCED 5A nebo 5B. Pracovníci, kteří mají na starost vzdělávací činnost jsou vzděláni na úrovni ISCED 3 nebo 4. Kromě těchto lidí pracují u nejmenších dětí i osoby bez kvalifikace (popř. s nižší kvalifikací). Jejich úkolem je vykonávat osobní péči o děti, jako je vyměňování plenek, krmení a jiné nepedagogické aktivity. Některé státy ovšem prosazují menší střídání dospělých u nejmenších dětí, takže tyto pomocné pozice např. v Belgii, Španělsku, Rumunsku a v Estonsku neexistují (Předškolní výchova, 1996).

V předškolních institucích mají pedagogičtí pracovníci ve většině států vysokoškolské vzdělání na úrovni ISCED 5A nebo 5B. V České republice, Rumunsku, Slovensku a ve Velké Británii mohou tito pracovníci mít vzdělání buď na vysokoškolské (ISCED 5), nebo vyšší sekundární úrovni (ISCED 3). Na Maltě a v Rakousku se pro tuto profesi uděluje pouze vzdělání na vyšší sekundární úrovni.

Jak už bylo napsáno výše, v integrovaných zařízeních pro děti do šesti let jsou nároky na vzdělávání pracovníků stejné pro zaměstnance pečující o obě věkové skupiny. Stejný stupeň vzdělání a stejné zaměření se vyžaduje také v několika zemích, kde oddělené instituce byly zavedeny teprve nedávno nebo jich funguje jen omezený počet. V těchto zařízeních bývá vyžadována pedagogická průprava, a to jak pro vedoucí pracovníky tak i ostatní zaměstnance instituce. Osoby zde zaměstnané jako učitelé nebo pedagogové musí mít vysokoškolské vzdělání o délce sedmi semestrů. Výuka obsahuje všeobecný základ (humanitní a přírodní vědy), pedagogickou přípravu (pedagogická a vývojová psychologie) a také praxi, která probíhá v několika odlišných zařízeních. I v integrovaných zařízeních pracují asistenti pedagoga, jejich náplň práce se však v různých státech liší. Ve Slovinku pomáhají s plánováním, realizováním a hodnocením učebních osnov, zatímco ve Finsku nejsou asistenti nápomocní učitelům, nýbrž dětem. Vzhledem k rozdílným úkolům asistentů jsou v různých státech rozdílné i požadavky na jejich vzdělání. Někteří musí mít vyšší sekundární vzdělání (Slovinsko), jiní (např. v Dánsku) navštěvují odborné kurzy pro dospělé (Early childhood, 2009).

Při práci v této oblasti je také nutné odborně se vzdělávat i v průběhu vykonávání práce. V některých zemích je další vzdělávání povinné, jinde zůstává jako volitelná možnost.



Záleží hlavně na pracovní pozici zaměstnance, typu organizace, praxi a nejvyšším dosaženým vzděláním. Další vzdělávání pedagogických pracovníků spočívá hlavně v absolvování odborných kurzů, výzkumné činnosti nebo samostudiu. V Belgii, Rumunsku nebo na Maltě je při práci s nejmenšími dětmi pro zaměstnance se vzděláním na úrovni ISCED 3 nebo 4 další vzdělávání povinné, ve Francii, Polsku nebo Slovensku záleží na rozhodnutí samotného pracovníka. Průběžné vzdělávání a doplňování nových informací je důležité hlavně při změně legislativy a reorganizaci rané a předškolní péče. Účastníci dalšího vzdělávání si většinou sami zvolí témata školení, která jsou v jejich regionech nabízena. Délka dalšího vzdělávání se tak ve světě liší od několika hodin až po dvanáct dnů v roce.

#### **4.6 Míra účasti dětí v zařízeních rané a předškolní péče**

Procenta dětí navštěvujících pravidelně instituce zajišťující péči a vzdělávání dětí ve věku 0–6 let se v jednotlivých zemích výrazně liší. Účast ovlivňují zejména rozdílné tradice v jednotlivých zemích, způsob financování institucí a rodinná politika států. Někde děti dochází do takových institucí několik let, v jiných zemích však pouze jeden rok před začátkem povinné školní docházky. Proto také sesbíraná data nevystihují úplně přesně participace dětí v předškolním vzdělávání (Průcha, 1999).

Obtížně se srovnává účast nejmladších dětí ve věku 0-2 roky. Péče o děti do tří let není zahrnutá v Mezinárodní standardní klasifikaci vzdělávání ISCED, a proto nebývá součástí vydávaných dokumentů mezinárodních organizací, které srovnávají školské systémy. Při výzkumu se tedy vychází především z národních statistik, které zveřejňují jednotlivé země.

Jednu z nejmenších účastí dětí do tří let věku je v České republice (viz kapitola 3.2 Jesle). Pouhé 0,5% účasti je hluboce pod evropským průměrem. Podobně nízkou účast mají i v Polsku – 2%. Poněkud netradiční situaci mají v Německu. Zatímco v západní části Německa navštěvuje instituce denní péče pouze 3% dětí mladších dvou let, ve východní části země už se účast pohybuje okolo 37%. Oproti výše jmenovaným státům je tradičně vysoká účast v severských zemích. Nejvyšší účast má Dánsko (83%), Švédsko (66%), Norsko (61%) a Island (53%). Podle OECD<sup>2</sup> je průměrná účast dětí do tří let v institucích denní péče 30%. Okolo této hranice se pohybuje Itálie, Japonsko, Belgie, a na rozdíl od jiných severských států i Finsko (OECD, 2009; Early childhood, 2009).

Účast v předškolních institucích pro děti od 3 do 6 let, je podle OECD ve všech sledovaných zemích vyšší. Je to dáno především vyšší samostatností dětí, které jsou schopné

---

<sup>2</sup> OECD – Organizace pro mezinárodní spolupráci a rozvoj

vydržet delší čas bez matky, končící mateřskou dovolenou matek a také přípravou na primární vzdělávání. Zvláště ve vyspělých zemích je míra účasti v předškolním vzdělávání vysoká. Na úrovni ISCED 0 zde navštěvuje některou z nabízených institucí většina čtyř a pětiletých dětí. Počty šestiletých dětí jsou v předškolních zařízeních nižší, protože mnoho z dětí v tomto věku zahajuje primární vzdělávání (Průcha, 1999).

Na rozdíl od předchozí kategorie dětí ročních a dvouletých, je zde Česká republika nad průměrem zemí OECD. Účast dětí ve věku tří až šesti let je u nás téměř 80%, přičemž průměr činí 77%. Míra účasti v předškolních zařízeních se navíc v České republice zvyšuje. Vůbec nejvyšší účast má v této kategorii Francie (99,9%) a Belgie (99,4%) a naopak nejnižší Turecko (23,8%).

## 5 SLUŽBY PÉČE O DÍTĚ V RANÉM A PŘEDŠKOLNÍM VĚKU VE FINSKU

### 5.1 Základní charakteristika Finska

Tabulka 4 Základní informace o Finsku

Oficiální název	Finská republika
Rozloha	337 030km <sup>2</sup>
Zalidnění	15,58 ob. / km <sup>2</sup>
Počet obyvatel	5 250 275
Umístění	severní Evropa
Státní zřízení	pluralitní republika
Úřední jazyk	finština, švédština
Měna	euro
Nejrozšířenější vyznání	luteránské (89%)

Zdroj: zemepis.com

Ve Finsku žije asi 399 889 dětí do šesti let. Rodičovská dovolená trvá 105 dní, během kterých je matce vypláceno 80% platu. Následujících 158 dní může matku na rodičovské dovolené zastoupit otec. Zaměstnanost matek s dětmi do šesti let je 49,6%, většinou na plný úvazek (Starting Strong II, 2006). Výdaje na školství činily v roce 2009 6,7% HDP (Education at a Glance 2012: OECD Indicators, 2012).

### 5.2 Obecné informace o službách péče o dítě předškolního a raného věku

Za rozhodující článek rozvoje společnosti se ve Finsku považuje vzdělávání, jehož hlavním cílem je příprava nových kvalitních pracovníků a zvyšování rovnosti mezi občany. Díky tradici finské „*aktivní neutrality*“ se považuje za důležité také spolupráce a dorozumění na mezinárodní úrovni.

Předškolní výchovou se ve Finsku považuje „...*systematická výchova a výuka poskytovaná ve střediscích denní péče (v mateřských školách) nebo – v případě šestiletých dětí – v základních školách v ročníku, který předchází zahájení školního vzdělávání.*“ (Eurydice, 2007, s. 13). Rodiče se mohou rozhodnout, zda své dítě přihlásí do dětského centra nebo požádají o obecní příspěvek na péči, která podle nich bude jejich dítěti lépe vyhovovat.

Povinná školní docházka trvá devět let a je organizována ve dvou stupních. Dětem začíná od sedmi let a pokračuje do šestnácti (Konopásková, 2011). Povinná školní docházka se vykonává na základní škole (*peruskoulu*). Předškolní vzdělávání je nepovinné, ale má na něho nárok každé dítě starší 6 let. Na rozdíl od jiných severských států, účast dětí v institucích předškolního vzdělávání bývala ještě na konci dvacátého století nízká, okolo 30% v kategorii

dětí od tří do šesti let. Po roce 2000 se však účast těchto dětí zvýšila o dalších téměř 30%. Tradičně vyšší účast má Finsko až v kategorii šestiletých, kdy se mnohé děti zapojí do předškolní péče kvůli přípravě na zahájení povinné školní docházky. Průměrná účast v předškolních zařízeních byla v roce 2008 už 70,9%. Jako důvod nižšího začlenění dětské populace v preprimárním vzdělávání je uváděno zejména řídké osídlení Finska a převládající názor, že pro předškolní děti je vhodnější výchova v rodině (Průcha, 1999; Early childhood, 2009).

Hlavní legislativou upravující předškolní a ranou péči je Vzdělávací program pro preprimární vzdělávání ve Finsku (2000) a Pokyny k národnímu vzdělávacímu programu pro vzdělávání a péči v raném dětství (2003). Poslední rok předškolní péče pak upravuje Národní vzdělávací program pro preprimární vzdělávání šestiletých dětí. Instituce předškolní výchovy pro děti do šesti jsou ve Finsku v kompetenci ministerstva sociálních věcí a zdravotnictví. Ministerstvo školství má odpovědnost za předškoláky mezi šestým a sedmým rokem života. Zřizovatelem předškolních zařízení jsou obce, které musí vytvářet možnosti k umístění předškoláků v pro ně určených institucích. Ve městech, kde je poptávka po těchto zařízeních větší, rozhoduje o přijetí sociální situace rodiny a potřeby dítěte. Posuzuje se zejména výše příjmů rodičů a počet dětí v rodině (Průcha, 1999; Early childhood, 2009).

Některým skupinám dětí ve Finsku, zejména Laponcům, Romům, dětem užívající znakovou řeč nebo dětem imigrantů, je věnována zvláštní pozornost, aby nedocházelo k jejich znevýhodnění. Tato pomoc je organizována individuálně, na základě vyhodnocení situace dítěte (Early childhood, 2009).

### **5.3 Formy péče o dítě raného a předškolního věku**

Každé dítě, které v raném věku nastoupí do zařízení denní péče, získá na základě domluvy jeho rodičů a učitelů (popř. i profesionálů mimo navštívené zařízení), individuální vzdělávací plán. Podle tohoto plánu je následně poskytována dítěti podpora a pomoc v oblastech, kde ji potřebuje nejvíce. Jedná se např. o oblasti fyziologie, informací, emočního a sociálního vývoje nebo o specifické problémy určitých skupin obyvatel. Včasná diagnostika problémů, které mohou negativně ovlivnit vývoj a učení dětí, patří k nejdůležitějším úkolům předškolního vzdělávání a výchovy ve Finsku. V institucích rané péče obvykle nedochází k dělení dětí do skupin, ale převládá zde snaha o společné aktivity. Předpokládá se také úzká spolupráce s rodinou dítěte.

Předškolní výchova probíhá v několika formách. Pro šestileté děti jsou zřízeny předškolní třídy při základních školách. Děti do šesti let mohou navštěvovat některá z následujících zařízení:

- dětská centra (*Päiväkoti*);
- rodinná centra péče o děti (*Perhepäivähoito*);
- hlídané dětské koutky.

Zatímco v institucích předškolní výchovy do šesti let se klade za hlavní cíl socializace dětí a jejich výchova, v předškolní třídě při základní škole se děti hlavně připravují na vstup do první třídy primárního vzdělávání a učí se základní školní dovednosti. Už před vstupem na základní školu je kladen důraz na jazykové schopnosti dětí, mírové myšlení a multikulturalitu.

### **5.3.1 Dětská centra (*Päiväkoti*)**

Dětská centra představují neškolní denní péči pro děti raného a předškolního věku. Mohou zde pobývat děti takřka od narození do šesti let. Děti jsou rozděleny do dvou skupin podle věku. V první skupině jsou to děti do tří let, ve druhé děti od tří do šesti let. V některých větších zařízeních mají šestileté děti zvláštní samostatnou skupinu.

Počet dětí ve skupině nebo celkově v dětském centru není legislativně omezen. Většina dětských center má však dvacet až sto dětí. Předpisy udávají minimální počet zaměstnanců, kteří o děti pečují, v závislosti na počtu dětí a jejich věku (Early childhood, 2009).

Dětská centra jsou nejvyužívanější formou předškolní výchovy ve Finsku. Dochází zde zhruba 60% dětí, které využívají některou z forem předškolní výchovy.

Provoz dětských center může být buď celodenní, nebo částečný. V případě celodenních dětských center nesmí čas provozu přesáhnout deset hodin, v případě půldenních je to pět hodin. Čas provozu dětských center se mírně liší v různých částech země, podle poptávky. Většinou je možné děti přivést od půl sedmé ráno, přičemž provoz některých dětských center končí až po páté hodině odpoledne. Tyto zařízení jsou v provozu zpravidla pět, někdy ale až sedm dní v týdnu v průběhu celého roku.

Výchova v dětských centrech probíhá na základě předepsaných kurikulárních materiálů, které stanovují, jak se musí rozvíjet dětská osobnost v oblasti tělesné, sociální, kognitivní a emocionální. Pracují zde učitelky a vychovatelky, ale také učitelé a vychovatelé, protože ve Finsku pracují v předškolních zařízeních i muži (Průcha, 1987). Zaměstnanci

pracující s dětmi v dětských centrech musí od roku 1995 mít vysokoškolské vzdělání. To získávají na pedagogických fakultách univerzit po třech letech studia. Jedná se tedy o nižší stupeň vysokoškolské kvalifikaci na úrovni ISCED 5. Díky přítomnosti nejmladších dětí musí být kromě učitelů a vychovatelů zaměstnán i jiný personál, jako jsou dětské zdravotní sestry (jejichž vzdělání se realizuje na středních odborných školách) nebo pomocní asistenti, jejichž vzdělání je různé. Kvalifikovaná učitelka předškolních dětí musí v průběhu studia zvládnout všeobecně vzdělávací předměty, speciální předměty (dětská psychologie, pedagogika a metodika) a splnit praxi v předškolním zařízení (Early childhood, 2009). Aby byla k tomuto studiu přijata, musí mít ukončené středoškolské vzdělání, dobrý zdravotní stav a hudební, manuální a výtvarné dovednosti.

### **5.3.2 Rodinná centra péče o děti (*Perhepäivähoito*)**

Rodinná centra péče o děti jsou alternativní možností dětských center. Výchova probíhá v domácnosti pečovatele, popř. jiného soukromého subjektu. Tento druh předškolní péče je podporován obecními správami. Na jednoho pečovatele připadají maximálně čtyři děti v celodenním provozu a jedno dítě (navštěvující i jiné předškolní zařízení) v polodenním provozu. Počítají se i vlastní děti pečovatelky, které jsou v domácnosti přítomny (Brdek, Vychová, 2004).

Výhodou rodinného centra péče o děti je fakt, že provoz probíhá v domácím prostředí a malý počet dětí zajišťuje rodinnou atmosféru. To vytváří pro děti dobré edukační klima. Na druhou stranu je zde výchova zajišťována matkami, většinou bez pedagogického vzdělání.

Podmínkou zřízení rodinného centra péče o děti je i úprava venkovních prostor tak, aby si zde děti mohly bezpečně hrát (Eurydice, 2007).

### **5.3.3 Zařízení poskytující péči a vzdělávání šestiletým dětem**

Každý orgán místní správy může rozhodnout, jakou formou bude vzdělávání šestiletých dětí probíhat. Poslední rok před zahájením povinné školní docházky mají šestiletí Finové vícero možností předškolního vzdělávání, odlišné v různých částech země. Mezi ty nejčastější patří:

- předškolní třída na základní škole;
- speciálně zřízené třídy pro šestileté v dětských centrech (ve větších městech);
- společná třída šestiletých předškoláků a žáků první třídy základní školy (v malých obcích);

- rodinná dětská centra ;
- soukromá zařízení předškolního vzdělávání.

Pakliže se rodiče rozhodnou zapsat své dítě do předškolního zařízení zřízeného soukromým subjektem, mohou požádat o příspěvek na toto vzdělávání. Orgány místní správy také zajišťují, aby výuka v soukromých zařízeních probíhala v souladu se zákony a ostatními předpisy.

Každé uvedené zařízení má vlastní učební plán, který vymezuje důležité praktické záležitosti, jako je datum zahájení a skončení výuky a počet pracovních dnů. Ze zákona musí poskytovatelé vzdělávání šestiletých dětí nabízet alespoň 700 hodin ročně a zároveň nepřesáhnout 5 hodin denně. Ministerstvo školství také vydalo doporučení, že by třídy neměly mít více než 13 šestiletých předškoláků (Menšíková, 2011).

#### **5.3.4 Předškolní zařízení pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami**

Pravomoc v rozhodování o školství ve Finsku mají z velké části města a kraje. Proto i forma vzdělávání předškolních dětí se speciálními vzdělávacími potřebami se může lišit v různých částech Finska. Finská legislativa umožňuje využívat hned tři formy výchovy a vzdělávání pro děti, které potřebují zvláštní pozornost. Pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami je také povinné navštěvovat předškolní třídu pro šestileté děti. Povinná školní docházka se jim tedy prodlužuje na deset let.

První formou předškolní výchovy pro tyto děti je jejich zařazení do běžných tříd. Tato forma je nejvyužívanější, vzdělává se tak 65% dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve třídách je tradičně 20-25 dětí a z nich 1-3 bývají děti se speciálními potřebami. V těchto třídách není vyžadována přítomnost speciálního pedagoga.

Mimo běžné třídy ve Finsku existují i programy integrace, které se využívají v případě, že první možnost (běžná třída) nedovoluje zajistit všechny potřeby znevýhodněných dětí. Počet dětí v těchto skupinách je nižší, obvykle se pohybuje okolo dvanácti. Z toho zhruba pět dětí potřebuje speciální péči. Na celou skupinu dohlíží dva pedagogové, z toho jeden musí mít kvalifikaci speciálního pedagoga.

Poslední možnost tvoří speciální třída, která je ale využívána v menší míře. Navštěvuje ji přibližně 6% dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Na skupinku maximálně osmi těchto dětí dohlíží dva učitelé, přičemž alespoň jeden z nich musí být speciální pedagog (Early childhood, 2009).

### **5.3.5 Méně využívané formy péče o dítě v raném a předškolním věku**

Ve Finsku existuje mnoho forem předškolní výchovy a vzdělávání, ať už jsou to veřejná nebo soukromá zařízení. Země se však už několik let potýká i s problémy způsobenými nerovnoměrným osídlením země. Ve větších městech je kapacita předškolních zařízení nedostatečná a v odlehlých místech země mají problém s prostorovou dostupností těchto zařízení. Přesto ve Finsku není časté hlídání dětí najatou osobou. Pokud není možné dát dítě do některé z výše zmiňovaných zařízení, obrací se rodiče častěji na členy širší rodiny nebo využívají hlídání dětských koutků. Ty jsou obvykle organizovány obcemi a nemají celodenní charakter. Bývají provozovány například v parcích, kde děti mohou využít různých tělesných aktivit.



## 6 SLUŽBY PÉČE O DÍTĚ V RANÉM A PŘEDŠKOLNÍM VĚKU VE FRANCII

### 6.1 Stručná charakteristika Francie

Tabulka 5 Základní informace o Francii

Oficiální název	Francouzská republika
Rozloha	547 030 km <sup>2</sup>
Zalidnění	113,6 ob. / km <sup>2</sup>
Počet obyvatel	62 150 775
Umístění	jižní Evropa
Státní zřízení	pluralitní republika
Úřední jazyk	francouzština
Měna	euro
Nejrozšířenější vyznání	římskokatolické (80%)

Zdroj: zemepis.com

Ve Francii žije přibližně 4,5 milionu dětí do šesti let. Rodičovská dovolená trvá 16 týdnů a činí 100% běžného platu. S třetím dítětem potom vzrůstá doba rodičovské dovolené na 26 týdnů. Zaměstnanost žen s dítětem mladším šesti let činí ve Francii 65% na částečný nebo plný úvazek (Starting Strong II, 2006). Výdaje na školství činily v roce 2009 6,3% HDP (Education at a Glance: OECD Indicators 2012, 2012).

### 6.2 Obecné informace o službách péče o dítě předškolního a raného věku

Francie na rozdíl od Finska nemá integrovaná zařízení pro děti raného i předškolního věku. O děti do 2 let může být pečováno v jeslích. Za jesle je odpovědné Ministerstvo sociálních věcí. Od dvou do šesti let pak děti mohou docházet do mateřských škol, které spadají pod Ministerstvo národního školství. Francie je příkladem země využívající jednoznačně školský model předškolního vzdělávání. Na vzdělávání v mateřských školách je nahlíženo jako na počáteční formu vzdělávání, která dále pokračuje v institucích primárního vzdělávání. Důraz je kladen na dobré osvojení jazyka, komunikace s druhými a tvořivost. Zvyšuje se podíl lokálních zdrojů včetně peněz od soukromých subjektů, které jsou daňově zvýhodněné za financování vzdělávání (Brdek, Vychová, 2004).

Stát neurčuje, o jak velké skupiny dětí mají předškolní zařízení pečovat. O tom rozhodují místní úřady nebo jednotlivé instituce.

Ve Francii začíná povinná školní docházka v 6 letech a končí v 16 letech. Veřejné instituce předškolní péče jsou nepovinné a zdarma. Existují tři hlavní typy služeb péče o dítě do šesti let. Jsou to kolektivní instituce, certifikované chůvy nebo individuální hlídání najatou

osobou. Dostupnost těchto forem péče se však liší v každém regionu. Pro výběr služby péče o nejmenší děti je důležitá také finanční situace rodiny.

## **6.3 Formy péče o dítě raného a předškolního věku**

### **6.3.1 Jesle (*Crèches*)**

Kolektivní jesle mají ve Francii tři možné podoby. Jsou to jesle tradiční (samostatná veřejná instituce), firemní (pro děti zaměstnanců podniku) a rodičovské (zřízené v domácnosti pečovatele, ale několikrát týdně dochází děti do komunitního centra, kvůli lepší socializaci). Jesle jsou otevřeny pro děti od tří měsíců věku do tří let.

I přes různorodost nabídky služeb péče, většina dětí do dvou let zůstává ve Francii doma. Na rozdíl od téměř 100% účasti tříletých dětí, u dětí do tří byla v roce 2004 účast pouze 25%. Rodiče dávají u takto malých dětí přednost hlídání v domácím prostředí, ať už příbuzným nebo certifikovanou chůvou (viz kapitola 6.3.3 Certifikované chůvy). Pokud mají některé jesle více zájemců, než je kapacita zařízení, přednost dostávají děti ze zhoršeného sociokulturního prostředí.

Jak už je zmíněno výše, není státem nařízen maximální ani minimální počet dětí ve skupině. Je však určeno, že na 1 učitele může připadat maximálně 5 dětí, které nechodí nebo 8 dětí, které chodí (Early childhood, 2009).

V jeslích pracují tři typy zaměstnanců. Na vedoucích pozicích pracují většinou kvalifikované dětské sestry. Ty musí mít ukončené čtyřleté vzdělání na úrovni ISCED 5B. Dále zde pracují vychovatelé malých dětí, kteří mají tříleté vysokoškolské vzdělání. Během těchto tří let musí strávit 15 měsíců praxí. Celkově teoretické a odborné vzdělání zabere minimálně 1500 hodin. V jeslích jsou dětem k dispozici i asistenti péče o děti, kteří pomáhají s činnostmi, jako je krmení nebo výměna plen. Těm stačí roční účast v postsekundárním neterciárním vzdělání. Toto vzdělání zahrnuje 1435 hodin teorie a pracovní praxe, přičemž jejich podíl není stanoven (Early childhood, 2009).

### **6.3.2 Veřejné a soukromé mateřské školy (*Écoles maternelles, Les jardins d'enfants*)**

Předškolní vzdělávání v mateřských školách má ve Francii dlouhou historii a věnuje se jí velká pozornost. Výuka v mateřských školách je dokonale organizována a síť mateřských škol je velmi hustá. V roce 2008 bylo v provozu 17 773 mateřských škol. I přes nepovinnost předškolního vzdělávání je účast dětí od tří let téměř 100%. Předškolní vzdělávání je součástí

státního vzdělávacího systému, je zařazeno do základního vzdělání (od 2 do 11 let) a odpovídá prvnímu učebnímu cyklu (*cycle des apprentissages premier*). Dělí se na tři další cykly: nižší stupeň (*petite section*) pro děti od 2 do 4 let, střední stupeň (*moyenne section*) pro děti od 4 do 5 let a vyšší stupeň (*grande section*) pro děti od 5 do 6 let. Od roku 1991 pak vznikají i smíšené stupně. Průměrně má jedna třída 26 dětí. Nejdříve škola podporuje komunikaci, estetické cítění, život ve skupině a rozvoj rozumových a pohybových dovedností. Ve vyšším stupni se děti připravují na školu a učí se základy psaní, čtení a počítání. O zařazení dítěte do některého ze stupňů rozhodují pedagogové příslušné školy, a to na základě schopností dětí zvládnout výuku (Průcha, 1999).

Činnost mateřských škol kontroluje inspektorát národního vzdělávání. Zástupci rodičů, ředitel školy a učitelé, kteří tvoří školskou radu, se scházejí jednou za čtyři měsíce, aby projednali vnitřní záležitosti a chod školy. Podmínky zřízení a činnost mateřských škol udává nařízení č. 90-788 z roku 1990. Zřizovateli veřejných mateřských škol jsou Územní orgány (*communes, départements*).

O velké pozornosti, které se ve Francii předškolnímu vzdělávání dostává, svědčí i to, že už žáci mateřských škol jsou pravidelně hodnoceni. Nedostávají známky, ale každý z nich vlastní „školní pas“, do kterého učitelé žáka zapisují zvládnuté dovednosti, pokroky a oblasti, na kterých je třeba ještě zapracovat.

Další ze znaků důležitosti předškolního vzdělávání ve Francii je i kvalifikace pedagogů. Všichni pedagogové musí mít vysokoškolské vzdělání na úrovni ISCED 5A, přičemž jeden rok absolvují pedagogickou přípravu (Early childhood, 2009).

### **6.3.3 Certifikované chůvy (*Assistantes maternelles agréées*)**

Certifikované chůvy jsou osoby, které pečují o svěřené dítě buď zcela soukromě, nebo jsou zaměstnání určitou organizací. Ve Francii byla tato služba legalizována již v roce 1977 a poslední velká úprava byla schválena v roce 2005. Z výzkumu prováděného v roce 2002 vychází, že certifikované chůvy se starají o 18% dětí, a to od 4 měsíců do 3 let. V období do dvou let je to tedy druhou nejvyužívanější možností péče, hned po péči prováděnou rodiči dítěte (Kuchařová, 2009).

Ve Francii existují jasně definované podmínky, které musí osoba toužící stát se certifikovanou chůvou splnit. Pokud se jí to podaří, získá od prezidenta regionální rady certifikát opravňující ji děti hlídat, platný 5 let. Pokud chce chůva pracovat soukromě, zaměstnávají ji přímo rodiče hlídaných dětí. Je oprávněna hlídat u sebe doma děti za úplatu, a

to pravidelně, nikoliv však permanentně. Hlídaní tak probíhá v průběhu pracovních dnů, o víkendu jen výjimečně.

V roce 2005, kdy se vláda snažila dosáhnout zvýšení využívání této služby, došlo ke schválení několika změn v této oblasti. Bylo potřeba motivovat chůvy, aby nepracovaly „na černo“ a získaly opravňující certifikát. Proto mají certifikované chůvy ve Francii zaručenou minimální hodinovou mzdu, placenou dovolenou a právo na sociální jistotu a zdravotní pojištění. Musejí ale získat povinné vzdělání v délce minimálně 120 hodin. To je placeno zaměstnávající rodinou, které peníze později proplatí stát. Rodiče jsou motivováni k zaměstnání certifikovaných chův díky daňovému zvýhodnění a získání státního příspěvku. Nařízení se zdají být úspěšné, protože počet certifikovaných chův stále stoupá. V roce 1990 jich bylo 132 000 a v roce 2005 už 377 000. Z toho 264 000 chův bylo zaměstnáno přímo rodiči hlídaných dětí (Kuchařová, 2009).

V průměru mají certifikované chůvy ve své péči 2,6 dětí. Chůvy pracující na plný úvazek si průměrně vydělají 815 EUR za měsíc.

O certifikát pro hlídání dětí mohou požádat ženy i muži, většinou však o tuto práci muži nemají zájem. Certifikát udělují regionální rady v čele s prezidentem této rady. Uchazeč vyplní formulář zaměřený na rodinnou situaci uchazeče, materiální poměry (které se týkají výchovy dětí), vzdělání a zkušenosti s prací s dětmi. K formuláři se přikládá i výsledek ze zdravotní prohlídky, kde lékař určí, zda má uchazeč všechna potřebná očkování a dobrý fyzický a psychický stav. Uchazeč se nevyhne ani kontrolní návštěvě jeho domácnosti a osobnímu pohovoru. K okamžitému zamítnutí žádosti vede například neoplocená zahrada, bydlení v pronájmu nebo přítomnost potencionálně nebezpečného psa.

Pokud žadatel splní všechny podmínky, musí se ještě upřesnit čas hlídání (celodenní, částeční, po škole) a počet dětí k hlídání (maximálně dovolené jsou tři, o více je potřeba zažádat). Samotný certifikát však uchazeč dostane až po té, co se zúčastní šedesáti hodin vzdělávacího kurzu a jednodenního zdravotnického kurzu. Do dvou let po získání certifikátu pak musí absolvovat i druhý vzdělávací kurz (Kuchařová, 2009).

#### **6.3.4 Předškolní zařízení pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami**

Jako jinde ve světě, i ve Francii se názory a postoje ke vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami mění. Nejprve se upřednostňovala speciální výuka těchto dětí, později se přešlo k úplné integraci všech hendikepovaných dětí a nyní se vrací k možnosti vzdělávání některých ve speciálních školách.

V roce 2005 byl přijat zákon pro rovnost práv a příležitostí hendikepovaných. Mimo jiné udává, že všechny děti se speciálními vzdělávacími potřebami mají nárok na rovné šance ve vzdělání. Toho je docíleno pomocí osobního asistenta, asistenta pedagoga nebo jiných prostředků speciální pomoci. Rozhodující slovo v tom, kde bude vzdělávání dítěte probíhat a jak bude vypadat jeho individuální vzdělávací plán, mají rodiče dítěte.

Od narození do dvaceti let má ve Francii člověk se speciálními vzdělávacími potřebami právo pobírat příspěvek na vzdělávání. Kromě pravidelného příspěvku je zajištěna také doprava do školského zařízení a to v průběhu celého roku. O tom, jak velký příspěvek rodiče dostanou či na jak dlouho bude doprava do školy financována rozhoduje Komise práv a autonomie handicapovaných osob (*Commissions des droits et de l'autonomie des personnes handicapées*) na základě posouzení závažnosti hendikepu.

Střediska rané péče (*Centres d'aide médico-sociale précoce*) mají za úkol pomáhat rodinám dětí vyžadující speciální péči. Existují v budovách nemocnic nebo speciálních zařízeních. Starají se o diagnostiku ale i reedukaci dětí do šesti let. Úzce spolupracují s rodinami a pomáhají jim najít vhodná předškolní zařízení.

Přestože už ve Francii není integrovaná forma vzdělávání upřednostňována pro všechny děti se speciálními vzdělávacími potřebami, stále se jedná o první zvažovanou možnost. Pakliže je do třídy mateřské školy zařazeno i hendikepované dítě, nesmí počet všech dětí ve třídě přesáhnout číslo 12. Kromě asistentů je pro tyto děti připraveno i velké množství pomůcek, především k výuce komunikace a nácviku samostatnosti. Integrovaná forma vzdělávání je zde navrhována i jen na několik dní v týdnu (Jakubcová, 2011).

Pakliže dítě není díky jeho zdravotnímu stavu schopné navštěvovat integrovanou mateřskou školu nebo jesle, může docházet do speciálních tříd zřízených v předškolních institucích nebo zůstat v domácí péči.

### **6.3.5 Méně využívané formy péče o děti v raném a předškolním věku**

Jak už je popsáno výše, nejvyužívanější formou péče o děti od 3 do 6 let je mateřská škola. U nejmenších dětí do 2 let je to pak péče v rodině, popřípadě péče prováděná certifikovanou chůvou.

Další alternativu pak představují např. zařízení pro nepravidelné hlídání (*les haltes-garderies*). Zde pečují o malé děti jen pár hodin popř. půl den. Tato forma je využívána především matkami zaměstnanými na půl úvazku. Jedná se o státní zařízení, jehož zaměstnanci mají vzdělání na úrovni diplomovaných specialistů.

V průběhu pracovního týdne jsou v provozu i zařízení poskytující různé formy hlídání (*les établissements multi-acceuil*). Tyto zařízení jsou pro děti od dvou a půl měsíce do čtyř, případně šesti let. Starají se o ně dětské sestry, asistenti, pedagogové a v zařízení je přítomen i pediatr. Jedná se o zařízení, které spojuje výchovu mladších i starších dětí. V porovnání s mateřskou školou či jeslemi je však mnohem méně využíváné (Kuchařová, 2009).

Pokud rodiče preferují individuální péči o jejich dítě, jednou z možností je i soukromá osoba, která za úplatu děti pohlídá v jejich domácnosti. Jedná se o tzv. *au-pair*, ve Francii se pak nazývá *nounou*. Na rozdíl od certifikované chůvy však nemusí splňovat podmínky např. na vzdělání, a je také výrazně dražší – měsíčně se jí platí okolo 2000 EUR. Výhodou může být péče v pro děti známém prostředí.

# 7 SLUŽBY PÉČE O DÍTĚ V RANÉM A PŘEDŠKOLNÍM VĚKU VE VELKÉ BRITÁNII

## 7.1 Základní charakteristika země

Tabulka 6 Základní informace o Velké Británii

Oficiální název	Spojené království Velké Británie a Severního Irsku
Rozloha	244 820 km <sup>2</sup>
Zalidnění	249,6 ob. / km <sup>2</sup>
Počet obyvatel	61 113 205
Umístění	západní Evropa
Státní zřízení	konstituční monarchie
Úřední jazyk	angličtina
Měna	libra
Nejrozšířenější vyznání	anglikánské (38%)

Zdroj: *zemepis.com*

Ve Spojeném království žije přibližně 5 milionů dětí do šesti let. Placená rodičovská dovolená trvá 39 týdnů. Prvních 6 týdnů se vyplácí 90% platu, v průběhu zbylé dovolené jsou vypláceny paušální sazby (popř. stále 90% platu, pokud je to méně než paušální sazby). Přibližně 57% žen s dětmi do šesti let mělo zaměstnání na plný nebo částečný úvazek (Starting Strong II, 2006). Výdaje na školství činily v roce 2009 6,0% HDP (Education at a Glance 2012: OECD Indicators, 2012).

## 7.2 Obecné informace o službách péče o dítě předškolního a raného věku

Předškolní výchova ve Velké Británii se řadí spíše do školského modelu a je realizována především v soukromém sektoru. V předškolních institucích se neklade tolik důrazu na prohlubování znalostí a dovedností, ale za hlavní se považuje vyrovnání rozdílů mezi dětmi z různého sociokulturního prostředí. Ve všech částech Velké Británie je předškolní výchova nepovinná. Povinná školní docházka v Anglii, Walesu a Skotsku trvá 11 let, začíná od 5 let a končí v 16 letech (Brdek, Vychová, 2004). V Severním Irsku navštěvují děti školu povinně od 4 let, přičemž povinnou školní docházku končí ve stejném věku jako děti z ostatních částí Velké Británie.

Ve Velké Británii (a zejména v Anglii) mají rodiče zásadní slovo při procesu předškolní péče a vzdělávání. Například program *Sure Start* uplatňovaný v Anglii počítá s 50% účastí rodičů a 50% účastí členů dané komunity. Tímto programem se řídí síť dětských center, které poskytují řadu služeb na základě místních potřeb (Early childhood, 2009).

Ve Walesu je stanoveno 7 hlavních cílů pro každé dítě. Patří sem:

- dobrý start do života a dostatečné množství příležitostí ke vzdělávání;
- nejlepší možné zdraví;
- přístup ke hrám a volnočasovým aktivitám;
- možnost sportovního a kulturního života;
- respekt a uznání národní a kulturní identity;
- bezpečný domov a okolí;
- ochrana před týráním, zneužíváním, pronásledováním a chudobou.

Dětem, u kterých existuje riziko, že daných cílů nedosáhnou je věnována větší pozornost. Zvláštní podpora od státu se dostane ve Walesu poskytovatelům předškolní péče a vzdělávání, kteří nabízejí velštinu jako hlavní užívaný jazyk nebo nabízejí dvojjazyčný program.

Na rozdíl od ostatních území Spojeného království, v Severním Irsku nemají kraje ani obce povinnost zajistit dětem předškolní výchovu. Přesto je snahou, aby všechny děti, jejichž rodiče si pro ně přejí najít předškolní zařízení, byly přijaty.

### **7.2.1 Legislativa**

V 90. letech si vláda dala za cíl zvýšit počet vládou financovaných míst v různých zařízeních předškolní výchovy. Proto prošla předškolní výchova koncem 90. let mnoha změnami. Přestože však počet těchto míst opravdu stoupl (a místní školské úřady mají v Anglii, Walesu a Skotsku povinnost poskytovat kvalitní polodenní služby předškolní péče pro všechny tří a čtyřleté děti), v praxi je v některých městech stále problém sehnat místo v některém z předškolních zařízení. V posledních letech vláda také formulovala Národní strategie péče o dítě pro Anglii a Wales (*National Childcare Strategies for England and Wales*). Dokument popisuje opatření, díky kterým se má zvýšit kvalita, zlepšit dostupnost a integrovat výchova dětí raného a předškolního věku s výchovou mimoškolní (Eurydice, 2003).

V Anglii bylo v roce 2000 zavedeno a později v roce 2002 formálně ustanoveno (v zákoně Education Act 2002) základní stádium vzdělávání (*Foundation Stage of education*). To se týká dětí od tří do pěti let. Ve Walesu má základní fáze (*Foundation Phase*) zahrnovat vzdělávání dětí od tří do sedmi let.



Předškolní zařízení v Severním Irsku se neřídí žádným celonárodním kurikulem. Zařízení, která čerpají finance od vlády, by však měla provoz upravit podle kurikulárních směrnic, které vydává Rada pro kurikulum, zkoušky a hodnocení v Severním Irsku.

### **7.3 Formy péče a vzdělávání dítěte raného a předškolního věku**

Veřejná zařízení pro děti předškolního věku jsou levnější, hradí se zejména strava a část provozních nákladů. V soukromých zařízeních musí rodiče zapsaných dětí platit vyšší školné. V Anglii a Walesu děti tří a čtyřleté dostávají finanční příspěvky na předškolní docházku, ať už navštěvují veřejná nebo soukromá zařízení. Propláceny jsou 2,5 hodiny ve vybraném zařízení, 5krát týdně po dobu 38 týdnů v roce.

Od roku 2008 mají místní orgány v Anglii, Walesu a Skotsku povinnost zajistit péči o děti pracujících rodičů. To v praxi neznamená, že takovou péči musí samy poskytovat, ale musejí ji umět zprostředkovat. Proto místní orgány podporují a pomáhají i dobrovolnickým a soukromým subjektům, které tuto péči nabízejí. V Severním Irsku tuto povinnost místní orgány nemají.

Účast dětí do šesti let v nabízených službách péče a vzdělávání se liší v jednotlivých věkových skupinách. Pouze 20% dětí do tří let některou z těchto služeb využívá, ve věku od 3 do 4 let už míra účasti dětí vzroste na 96%. Čtyřleté (popřípadě pětileté) děti navštěvují předškolní zařízení téměř všechny.

Pro děti do 3 let není v Anglii a Walesu specifický program pro vzdělávání. Hlídní a výchovu v době nepřítomnosti rodičů dítěte pak řeší tzv. *nannies* (chůvy) nebo *au-pairs* (většinou se jedná o zahraniční studentky, které hlídají děti za úplatu). Rodiče mohou využít též některou ze soukromých institucí, jako je *day-care* (obdoba soukromých jeslí). Tyto služby jsou placené. Od tří do pěti let pak děti mohou navštěvovat i některou ze státních institucí. Jejich forma je podobná ve všech územích Velké Británie.

#### **7.3.1 Mateřské školy a třídy (*Nursery schools, Nursery classes*)**

Mateřské školy a mateřské třídy zřízené při základní škole nabízejí péči o děti od tří do pěti let (v případě Severního Irsku do čtyř let). Jsou financovány místními školskými úřady. Mají otevřeno pět dní v týdnu, od pondělí do pátku, v době od 9 do 15 hodin. Během školních prázdnin mají zavřeno. Většina dětí navštěvuje tyto instituce všech pět dní, ale průměrně pouze na 2,5 hodin denně. O tom, jakým způsobem jsou děti rozděleny do skupin, rozhoduje ředitel a zaměstnanci konkrétních zařízení. Existují zde tedy třídy rozděleny podle věku

(většinou pro 3-4leté a 4-5leté) i třídy smíšené. V minulosti se zde preferoval oddělený model, v posledních letech se stále více upřednostňuje integrovaný. Zajímavostí také je, že některé mateřské třídy založené v soukromých školách jsou čistě chlapecké či dívčí.

Pakliže se do mateřské školy či třídy hlásí více dětí, než kapacita objektu dovoluje přijmout, přednost dostávají děti se speciálními vzdělávacími potřebami a děti ze sociálně a ekonomicky zanedbaných oblastí.

Pro předškolní vzdělávání neexistuje v Anglii ani ve Walesu platné kurikulum upravující průběh vyučování. Očekává se ale, že poskytovatelé předškolního vzdělávání v Anglii se budou držet „Cílů určených pro raný věk“ (*Early Learning Goals*) a ve Walesu pak „Žádoucích výsledků učení“ (*Desirable Learning Outcomes*). Obecně lze říci, že před nástupem na základní školu by děti měly být vedeny k rozvoji v emocionální, sociální a osobnostní oblasti, porozumění světu, tělesné aktivitě a tvořivosti. V Severním Irsku k tomu přidávají i základní matematické znalosti nebo tvůrčí a estetický vývoj (Eurydice, 2003).

Ředitelé a zaměstnanci mateřských škol a tříd rozhodují o použitých vyučovacích metodách, rozvrhu a učebních pomůckách.

Počet dětí ve skupině/třídě je většinou 26, přičemž je doporučeno, aby na ně dohlíželi minimálně dva dospělí. Jedná se o jednoho učitele a jednoho asistenta učitele. Pokud je učitel zároveň např. ředitelem, snižuje se počet dětí na 20, aby měl pracovník dostatek času na administrativu. Učitelé musejí projít přípravným vzděláním v délce tří let a získají status kvalifikovaného učitele. Kvalifikovaný učitel by měl být schopen individuálního a efektivního přístupu k dětem, zohledňovat rozdílnost každého dítěte a také by měl znát právní požadavky spojené s ochranou dítěte. Asistenti se pak ve svém vzdělání musí věnovat péči o dítě a jeho výchově.

### **7.3.2 Předškolní herní skupiny (*Pre-school playgroups*)**

Předškolní herní skupiny jsou organizovány nejčastěji rodiči, ale i církvemi nebo různými organizacemi. Jedná se o setkání rodičů (většinou matek) a dětí, bez přítomnosti pedagoga. Toto setkání probíhá vždy na jednom, předem určeném místě, například v komunitním centru některý den v týdnu. A protože takových herních skupin bývá v okolí více a každý funguje v jiný čas, obchází rodiče v průběhu týdne často několik z nich. Za jedno dvouhodinové setkání se platí přibližně libra, přičemž v ceně je zahrnuto pití pro rodiče i děti. Neprobíhá zde většinou žádná organizovaná výuka, děti si vyberou některou z nabízených hraček a v průběhu setkání si hrají a rodiče je mohou sledovat nebo se bavit mezi sebou.

V každé herní skupině probíhá trochu jiný program, některé nabízejí i organizované aktivity (jako jsou tance, zpívání) či mají náboženské ladění.

Je doporučeno, aby se na čtyři dvou až tříleté děti připadal jeden organizátor (dobrovolník, člen místní komunity). V případě tří až pětiletých dětí pak jeden organizátor na osm dětí.

### **7.3.3 Předškolní zařízení pro dítě se speciálními vzdělávacími potřebami**

V posledních letech roste i ve Velké Británii potřeba integrace zdravotně postižených dětí do klasických tříd. Integrace se tak stala nejvyužívanější možností. Záleží však na jednotlivých regionech, jak otevřené jsou této možnosti. Některé městské části navýšili od roku 2001 místa v klasických třídách pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami o 25%. Na rozdíl od nich existují ve Velké Británii i školy a veřejná zařízení pro děti, která místa pro hendikepované děti nenabízejí.

Kromě integrace jsou v Británii podporované i speciální školy. Pro děti předškolního a školního věku zde funguje více než 1000 speciálních škol. Ty jsou v některých případech upřednostňovány hned z několika důvodů. Klasické školy nabízejí méně speciálních pomůcek, vzhledem k počtu žáků nemají učitelé tolik času na individuální potřeby dětí a také se rodiče zdravotně postižených dětí obávají šikany jejich dětí. (Early childhood, 2009)

### **7.3.4 Méně využívané formy péče o dítě v raném a předškolním věku**

Některé ze základních škol zřizují tzv. přípravné/přijímací třídy (*reception classes*). Ty navštěvují děti od čtyř let a připravují se tak na školní docházku. Děti začínají s polodenní docházkou, kterou postupně navyšují až do celodenní formy. Přípravné třídy jsou otevřené pro děti od čtyř do pěti let. Jsou pojaté, jako tzv. nultý ročník základní školy a proto se zde již děti učí základní školní znalosti. Výuka je upravena podle věku dětí, ale získají tu znalosti čtení, psaní i počítání.

Další z možností jsou pak celodenní mateřské školy (*day nurseries*) nebo kombinovaná dětská centra (*combined nursery centres*). V těchto zařízeních mohou děti pobývat téměř celý den, klasická otevírací doba je od 7:30 do 18:00 v průběhu celého roku. Zařízení nenabízí pouze hlídání a péči o děti, ale nabízí mnoho služeb i rodičům. Především se jedná o poradenství v oblasti zdraví, podpory rodiny a zaměstnání (Eurydice, 2003).

Vláda se snaží přimět dobrovolnická a soukromá předškolní zařízení k přijímání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami pomocí zvýšeného financování.

## 8 DISKUZE

V předchozích třech kapitolách je popsána raná a předškolní péče na příkladech tří rozdílných evropských států - Finska, Francie a Velké Británie. Pro větší přehlednost je vybráno několik kritérií (z nichž některá už byla vysvětlena v kapitole 2), pomocí kterých je možno lépe srovnat služby rané a předškolní péče poskytované v České republice a v těchto třech zemích.

Určitě stojí za povšimnutí skutečnost, že ačkoliv se na ranou a předškolní péči nahlíží ve Francii a Finsku naprosto rozdílně a liší se téměř ve všech kritériích, jsou to právě žáci těchto dvou zemí, kdo se ve srovnávacích výzkumech pravidelně umisťují mezi nejlepší i ve světové konkurenci. Ukazuje se tak, že nikoliv pojetí preprimárního vzdělávání, ale spíše kvalita poskytovaných služeb hraje v úspěšném vzdělávání hlavní roli (Lemke, 2004).

### Modely

Jak už bylo popsáno ve druhé kapitole, existují tři hlavní způsoby, jak předškolní výchovu pojmout. Prvním z nich je školský model, kde je již kladen důraz na získání základních školních znalostí a děti jsou ve třídách rozděleny do věkově homogenních skupin. Ze srovnávaných zemí je klasickým příkladem Francie. Díky vysoké kvalifikaci pedagogů, brzkému hodnocení výkonu dětí a vyučování základů čtení, psaní a počítání se provoz francouzských předškolních institucí příliš neliší od škol primárních. Britská a česká předškolní výchova také patří do školského modelu, přestože oproti Francii tu dostává větší prostor hra a režim dne se tolik nepodobá vyučování v institucích primárního vzdělávání. Finsko, podobně jako ostatní severské státy, nabízí druhý způsob pojetí předškolní výchovy. Je zde upřednostňován tzv. rodinný model, kde se ve skupinách setkávají děti různého věku a základem není vzdělávání, ale spíše socializace a poznání sebe a druhých. Také proto nejsou názvy finských předškolních institucí často překládány jako „mateřské školy“ ale upřednostňují se spíše „dětská centra“ popřípadě „rodinná centra péče o děti“.

### Míra účasti

Jednoznačně nejvyšší účast dětí v předškolních zařízeních má ze čtyř srovnávaných zemí Francie. Přestože stejně jako v České republice mají i děti ve Francii, Finsku a ve Velké Británii předškolní vzdělávání nepovinné, ve Francii téměř 100% dětí starších 3let nějakou předškolní službu využívá. Je to především díky tomu, že Francouzi vnímají předškolní vzdělávání jako důležitý začátek celoživotního vzdělávání. Poměrně vysokou míru účasti má i Velká Británie, což je ale způsobeno především brzkým začátkem povinné školní docházky.

V České republice patří účast v předškolních zařízeních také k vyšším, v posledních letech však mírně klesá. Téměř všechny české děti navštěvují mateřskou školu v jejím posledním ročníku, což je stejná situace jako ve Finsku. Mimo poslední ročník (šestileté děti) však Finové předškolní zařízení příliš nenavštěvují. Ve věkových skupinách 3-5let se účast pohybuje mezi 40-58%. Většina dětí mladších tří let zůstává především v péči rodiče či jiného příbuzného, což platí pro všechny srovnané státy.

### **Prostorová dostupnost**

I v prostorové dostupnosti předškolních institucí vede Francie. Díky husté síti mateřských škol (17 773 v roce 2008) a velkému počtu certifikovaných chův (377 000 v roce 2005) není problém nalézt pro dítě optimální předškolní péči. Navíc mateřské školy ve Francii vznikají v rámci základních škol nebo v jejich blízkosti. Na druhé straně vláda Velké Británie bývá často kritizována za nedostatek veřejných předškolních institucí. Přestože se tuto situaci snaží vláda zlepšit, často jsou matky nuceny zůstat s dětmi doma právě díky nedostatku předškolních zařízení v blízkosti domova. V České republice je velký problém najít zařízení denní péče pro děti mladší 2 let. Existující jesle mají kapacitu pouze pro 0,5% dětí vhodného věku a jsou velmi nerovnoměrně rozděleny, přičemž existuje i kraj, kde žádné jesle nejsou v provozu. Předškolní děti v České republice mají podstatně více možností. Ve školním roce 2010/2011 zde fungovalo 4 880 mateřských škol rozložených ve všech krajích. Přesto však počet odmítnutých dětí stoupá, což je ovšem následek spíše nedostatečné kapacity školek a zvýšené porodnosti posledních let. Prostorová nedostupnost je však velký problém Finska. Může za to především nízká zalidněnost a tím způsobená odlehlost některých míst. Problematické klima situaci ještě zhoršuje. Dochází tak k situaci, kde ve větších městech musejí předškolní zařízení odmítat děti kvůli plné kapacitě a vzdálenější místa nabízejí pouze málo služeb s horší dostupností.

### **Legislativa**

V České republice existuje rozdílná legislativa pro služby péče poskytované dětem raného a předškolního věku. V případě jeslí jde o metodické pokyny Zásady pro zřizování a provoz mikrojeslí a Provoz jeslí. Předškolní vzdělávání probíhá podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Také Finsko má rozdílnou legislativu pro služby péče dětí různého věku – v případě Finska jde však o děti do šesti let a děti šestileté. V případě dětí mladších šesti let se instituce musejí řídit Vzdělávacím programem pro preprimární vzdělávání ve Finsku (2000) a Pokyny k národnímu vzdělávacímu programu pro

vzdělávání a péči v raném dětství (2003). Poslední rok finské předškolní péče pak upravuje Národní vzdělávací program pro preprimární vzdělávání šestiletých dětí. V zemích Velké Británie neexistuje celonárodní legislativa, předškolní výchova se řídí pouze tou oblastní. Zatímco v Severním Irsku vydávají kurikulární směrnice, Anglie a Wales mají společný dokument Národní strategie péče o dítě pro Anglii a Wales a každý z těchto států vydal ještě několik směrnic upravující péči a vzdělávání o děti, podle národních cílů. Služby péče o děti do tří let se ve Skotsku řídí Národní příručkou: narození – tři roky. Od tří let se pak přechází k dokumentu Kurikulum pro nejvyšší kvalitu. Ve Francii se provoz předškolních zařízení řídí nařízením č. 90-788 z roku 1990. Certifikované chůvy pak upravuje zákon z 27. června 2005.

### **Zřizovatelé a orgány odpovědné za zpracování politiky**

Česká republika i Francie mají odlišné orgány odpovědné za zpracování vzdělávací politiky pro ranou a předškolní péči. V případě služeb péče do dvou let je to v České republice Ministerstvo zdravotnictví a ve Francii Ministerstvo sociálních věcí. Péči o starší děti (2-6let) má na starost Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v České republice a Ministerstvo národního školství ve Francii. Jak výuku, tak i orgány odpovědné za zpracování vzdělávací politiky má Finsko rozdělené jinak než ostatní srovnávané země. Za vzdělávací politiku zařízení pro děti do šesti let je odpovědné Ministerstvo sociálních věcí a zdravotnictví. Ministerstvo školství připravuje a spravuje až legislativu pro péči o sedmileté. Složitější situace nastává v případě Velké Británie, kde je tato odpovědnost v rukou odlišných orgánů ve všech jejích částech. V Anglii politiku předškolní výchovy vytváří Ministerstvo pro děti, školy a rodiny spolu s ministerstvem práce a důchodové problematiky. Také však přihlíží k názorům místních úřadů a dětských nadací. Ve Walesu pak politiku předškolní výchovy upravuje Velšské národní shromáždění (což je šedesátičlenné zastupitelstvo s omezenou zákonodárnou mocí) a místní úřady, zejména orgán Partnerství dětí a mládeže. Ve Skotsku je za politiku předškolní výchovy odpovědná skotská exekutiva. Nejsložitější situace panuje v Severním Irsku, kde zpracovává politiku rané a předškolní péče více ministerstev. Patří sem Ministerstvo školství, Ministerstvo zdravotnictví, sociálních služeb a veřejné bezpečnosti, Ministerstvo pro zaměstnání a učňovství a Ministerstvo sociálního rozvoje. Důležitou roli zde hrají i školské a knihovnické rady a místní partnerství pro péči o děti.

Co se týká zřizovatelů zařízení pro ranou a předškolní péči, jsou jimi ve všech srovnávaných zemích velmi podobné orgány. Jedná se nejčastěji o místní úřady na úrovni obcí či krajů, v případě Velké Británie jsou to často ještě externí partneři – subjekty ze soukromého či dobrovolnického sektoru.

## ZÁVĚR

Práce poskytuje přehled o službách rané a předškolní péče, poskytovaných v České republice a zahraničí.

Ve většině literatury na toto téma je popsáno velmi dobře předškolní vzdělávání, ale péče o děti do tří let zůstává poněkud opomíjena. Proto byl problém najít dostatek informací ke službám péče o děti do tří let. Může to být způsobeno tím, že ve většině zemí zůstává majoritní část populace dětí do tří let doma s rodiči, aniž by využívali nabízené služby. I v rámci České republiky nevzniká v posledních letech příliš mnoho publikací, zabývajících se jeslemi.

Cílem práce bylo srovnat poskytované služby péče o děti raného a předškolního věku v České republice a v zahraničí. To se také podařilo, ačkoliv bylo velmi těžké najít kritéria, podle kterých se dají srovnat služby péče o nejmenší děti, z důvodu, že každý stát přistupuje k této problematice jinak. Z prostudované literatury vyplývá, že neexistuje taková služba, která by fungovala ve všech zemích stejně.

Také byla popsána současná situace v rané a předškolní péči v České republice, a to včetně služeb pouze okrajově využívaných.

Podařilo se rozlišit různé formy služeb péče o nejmenší děti, které mohou být pro českou veřejnost užitečnou inspirací. Ať už jde o francouzské certifikované chůvy, finská centra pro děti smíšeného věku či dobrovolnické skupiny ve Velké Británii, všechny služby s sebou přináší nové možnosti.

Kvůli tomu, že většina vydaných dokumentů obsahující srovnání rané a předškolní péče se věnuje pouze státům Evropy, nepodařilo se najít mnoho informací ke službám péče na jiných kontinentech.

Ačkoliv předškolní výchova byla pedagogickou vědou i vzdělávací politikou dříve podceňována, v posledních letech se už na ni nahlíží jako na součást celoživotního vzdělávání. Srovnání rané a předškolní výchovy v různých státech si jistě zaslouží v budoucnu více prostoru. Jedná se o neustále se vyvíjející a měnící se služby, kde informace brzy přestávají být aktuální. Proto je třeba se k této problematice vracet a zaměřit se na její změny a vývoj. V budoucnu by bylo také zajímavé popsat situaci malých dětí imigrantů, na které má raná a předškolní výchova v nové zemi ještě rozsáhlejší vliv.

## POUŽITÉ ZDROJE

### Seznam literatury:

BRDEK, Miroslav a Helena VYCHOVÁ. *Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle*. Praha: Aspi, 2004, 167 s. ISBN 80-86395-96-0.

BRDEK, Miroslav a Hana JÍROVÁ. *Sociální politika v zemích EU a ČR*. Praha: CODEX Bohemia, s. r. o., 1998, 392 s. ISBN 80-85963-71-X.

*Cesta ke kvalitě a efektivitě vzdělávání: vzdělávání v roce 2010 v datech: výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2010*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2011. 140 s. ISBN 978-80-211-0617-8

*Dlouhodobý vývoj předškolního vzdělávání v České republice*. Praha: Český statistický úřad, 2008, 16 s. ISBN 978-80-250-1665-7.

*Early childhood education and care in Europe: tackling social and cultural inequalities*. Brussels: Eurydice, 2009, 186 s. ISBN 978-92-9201-007-2.

HAŠKOVÁ, Hana a Marcela LINKOVÁ. Podmínky na trhu práce a jejich dopad na fungování rodiny. In *Podmínky harmonizace práce a rodiny v České republice*. Praha: Sociologický ústav věd ČR, 2002. str. 27-57. ISBN 80-7330-026-5.

JAKLOVÁ, Halka, Radomíra KERŠNEROVÁ a Helena KUNSTOVÁ. *Služby péče o děti a další závislé osoby: tři nové možnosti*. Praha: Český svaz žen, 2007, 55 s. ISBN 978-80-254-3441-3

JAKUBCOVÁ, Anežka. *Komparace současného stavu inkluzivního vzdělávání ve Francii a v České republice*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Ilona Fialová, PhD.

JEŽKOVÁ, Věra, Dominik DVOŘÁK a Christopher CHAPMAN. *Školní vzdělávání ve Velké Británii*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2010, 228 s. ISBN 978-80-246-1784-8.

KASKOVÁ, Silvie. *Soukromá placená péče o děti do tří let věku*. Brno, 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Fakulta filozofická. Ústav pedagogických věd. Vedoucí práce doc. PhDr. Milada Rabušicová, Dr.

*Key data on education in Europe 2009*. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2009, 276 s. ISBN 978-92-9201-033-12009.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika: Předškolní a elementární pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, 455 s. ISBN 978-80-7367-828-9.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. Vyd. 4. Praha: ASPI, a. s., 2007, 504 s. ISBN 80-85963-33-7.

KŘÍŽKOVÁ, Alena, et al. *Kombinace pracovního a rodinného života v ČR: politiky, čas, peníze a individuální, rodinné a firemní strategie*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2005, 91 s. ISBN 80-7330-077-X.



KUCHAŘOVÁ, Věra et al. *Zaměstnání a péče o malé děti z perspektivy rodičů a zaměstnavatelů: uplatnění nároků na rodičovskou dovolenou a na volno na péči o nemocného člena rodiny v praxi*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006, 112 s. ISBN 80-87007-18-2.

KUCHAŘOVÁ, Věra et al. *Péče o děti předškolního a raného školního věku*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009, 214 s. ISBN 978-80-7416-041-7.

KUCHAŘOVÁ, Věra a Kamila SVOBODOVÁ. *Sít' zařízení denní péče o děti předškolního věku v ČR*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2006, 57 s. ISBN 80-87007-51-4.

MAŘÍKOVÁ, Hana. *Politiky, čas a peníze*. In *Sociologické studie – Kombinace pracovního a rodinného života v ČR: politiky, čas, peníze a individuální, rodinné a firemní strategie*. Praha: Sociologický ústav věd ČR, 2005. ISBN 80-7330-077-X.

MAŘÍKOVÁ, Hana, Miloslav PETRUSEK a Alena VODÁKOVÁ, et al. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova - vydavatelství Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-7184-311-3.

MENŠÍKOVÁ, Daniela. *Srovnání finského a českého vzdělávacího systému z pohledu vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno, 2011. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Ilona Fialová, Ph.D.

MŠMT ČR. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Tauris, 2004.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009, 481 s. ISBN 978-80-7367-503-5.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

PRŮCHA, Jan. *Vzdělávání a školství ve světě: základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 319 s. ISBN 80-7178-290-4.

PRŮCHA, Jan. *Školství ve Finsku*. Praha: Ústav školských informací, 1987, 93 s.

*Předškolní výchova a primární vzdělávání v zemích Evropské unie: Pre-school and primary education in the European Union*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1996, 120 s. ISBN 80-211-0237-3.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.

*Starting strong II. Early childhood education and care*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2006, 441 s. ISBN 92-64-03545-1 (brož.)

VACULÍKOVÁ, Lucie. *Rodinná politika v České republice a Švédsku*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta. Katedra ekonomie. Vedoucí práce Ing. Hana Pragerová, Ph.D.

*Věstník Ministerstva zdravotnictví č. 35/1976.* Praha: Státní zdravotnické nakladatelství. 1x měsíčně.

*Věstník Ministerstva zdravotnictví č. 10/1968.* Praha: Státní zdravotnické nakladatelství. 1x měsíčně.

### **Internetové zdroje:**

EURYDICE, informační síť o vzdělávání v Evropě (2007). *Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě: Finsko* [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání [cit. 10.11.2012]. Dostupné z: [http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041\\_FI\\_CS.pdf](http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_FI_CS.pdf).

EURYDICE, informační síť o vzdělávání v Evropě (2003). *Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě: Spojené Království* [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání [cit. 10.11.2012]. Dostupné z: [http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041\\_UN\\_CS.pdf](http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_UN_CS.pdf).

KONOPÁSKOVÁ, Anna. *Finské školství nabízí rovné příležitosti* [online]. Národní ústav odborného vzdělávání: 2011 [cit. 21.10.2012]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/finske-skolstvi-nabizi-rovne-prilezitosti>

LEMKE, Mariann, et al. *Outcomes of Learning in Mathematics Literacy and Problem Solving: PISA 2003 Results From the U.S. Perspective* [online]. Paris : Organisation for Economic Co-operation and Development: 2004 [cit. 13.12.2012]. Dostupné z: <http://www.ramakrishnan.com/Articles/Education/PISA-2003-Results-US-Perspective.pdf>.

*Miniškoly a legislativa.* [online].2010 [cit. 2.10.2012]. Dostupné z: <http://www.miniskolky.cz/miniskolky-a-legislativa/>

MPSV. Státní sociální podpora [online]. 2013 [cit. 4.2.2013]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2>

*Najít miniškoly.* [online].2010 [cit. 10.1.2013]. Dostupné z: <http://www.miniskolky.cz/najit-miniskolky/>

OECD. *Education at a Glance 2012: OECD Indicators* [online]. OECD Publishing: 2012 [cit. 20.11.2012]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2012-en>

OECD. *Childcare enrolment and expenditure* [online]. OECD Publishing: 2009 [cit. 18.2.2012]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/els/family/38969007.xls>

*Sít zdravotnických zařízení 2011* [online]. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky: 2012, [cit. 11.10.2012] .. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/katalog/zdravotnicka-statistika/sit-zdravotnickych-zarizeni>.

*Seznam členů.* [online]. 2012 [cit. 1.10.2012]. Dostupné z: <http://www.materska-centra.cz/clenove/seznam-clenu/>

**Použité webové stránky:**

Dětské centrum Wilhola [www.mll-helsinginyhdistys.fi/](http://www.mll-helsinginyhdistys.fi/)

Eurostat [www.ec.europa.eu/eurostat](http://www.ec.europa.eu/eurostat)

Mateřská škola Motýlek [www.skolkapraha.eu/](http://www.skolkapraha.eu/)

Mateřská škola ProFamily [www.profamily.cz](http://www.profamily.cz)

Mateřská škola Ladybird [www.ladybirdschoo.com/](http://www.ladybirdschoo.com/)

Mateřská škola Les lutins Saint-Simon <http://leslutins.org/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí [www.mpsv.cz](http://www.mpsv.cz)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [www.msmt.cz](http://www.msmt.cz)

Ministerstvo zdravotnictví [www.mzcr.cz](http://www.mzcr.cz)

Miniškolky [www.miniskolky.cz](http://www.miniskolky.cz)

Národní ústav odborného vzdělávání: [www.nuov.cz](http://www.nuov.cz)

Síť mateřských center [www.materska-centra.cz](http://www.materska-centra.cz)

Zeměpis [www.zemepis.com](http://www.zemepis.com)

## **PŘÍLOHY**

**Příloha A: Příklady dvou konkurenčních mateřských škol v Praze**

**Příloha B: Příklady předškolních zařízení ve Finsku, Francii a Velké Británii**

## Příloha A: Příklady dvou konkurenčních mateřských škol v Praze

### Soukromá mateřská škola ProFamily

Adresa: Novoborská 371/10

190 00 - Praha 9

Provozní doba: 7:00 – 19:00



Věk dětí: 3-6 let

Aktivity: angličtina, tenis, plavání, sauna, flétna, tanec, pravidelná návštěva divadel, ZOO a koncertů vážné hudby, jóga, canisterapie a hipoterapie.

Ceník: 8 hodin denně 5x týdně      6.800 Kč měsíčně

5 hodin denně 5x týdně      5.000 Kč měsíčně

ProFamily provozuje čtyři mateřské školy v různých místech Prahy. Jedná se o vůbec první soukromou mateřskou školu v České republice, založenou v roce 1992. Nabízí široké množství aktivit pro děti, včetně každoročních pobytů u moře či na horách. ProFamily pracuje na základě vlastního vzdělávacího programu schváleného Českou školní inspekcí. Před vstupem do mateřské školy mohou rodiče využít služeb ProFamily jeslí.



Zdroj: webové stránky mateřské školy

## Soukromá mateřská škola Motýlek

Adresa: Přemyslská 90

Praha 8 – Kobylisy

Provozní doba: 7:30 – 18:30

Věk dětí: 3-6 let

Aktivita: angličtina, aromaterapie, návštěva solné jeskyně, divadel a muzeí, power jóga,

hudební průprava, keramika, vědecko-technický kroužek

Ceník: 8 hodin denně 5x týdně 9.800 Kč měsíčně

5 hodin denně 5x týdně 6.800 Kč měsíčně

Soukromá mateřská škola Motýlek nabízí především výuku anglického jazyka v průběhu každého dne, napříč všemi denními aktivitami. Vychází z poznatků Zdeňka Matějčka a nepodporuje trestání dětí. Zaručuje maximálně 6 dětí na 1 učitele. Motýlek pracuje na základě vlastního vzdělávacího programu schváleného Českou školní inspekcí. Kladou zvláštní důraz na zajištění nezávadnosti potravin. Mateřská škola nabízí i individuální hlídání dětí starších dvou let.



Zdroj: webové stránky mateřské školy

## **Příloha B: Příklady předškolních zařízení ve Finsku, Francii a Velké Británii**

### **Dětské centrum Wilhola (Finsko)**

Adresa: Mikonkatu 18 C 14,

00100, Helsinky

Provozní doba: Celodenní, možnost umístění dítěte na dobu:

- méně než 3 hodiny denně
- 3-5 hodin denně
- 5-7 hodin denně
- více než 7 hodin denně

Věk dětí: 1- 6 let

Aktivity: výtvarná výchova, hra, tanec, poznání různých profesí a řemesel

Wilhola je státem zřízené dětské centrum v centru Helsinek, fungující od roku 1947. Ve smíšené třídě je vždy 25 dětí ve věku od 1 do 6 let tak, aby se mohly mladší děti učit od starších. Práce ve skupině je jeden z hlavních nástrojů učení nových dovedností. Dětské centrum má momentálně 5 zaměstnanců. Wilhola nabízí i poradenskou péči v oblasti prenatální péče a správného vývoje předškolních dětí. Velký důraz se klade na poznávání různých oblastí kultury.



Zdroj: webové stránky dětského centra

## Mateřská škola Les lutins Saint-Simon (Francie)

Adresa: rue Saint-Simon 8

75007 Paris



Provoz: Od 8:30 do 16:30

Věk dětí: 2,5 – 6 let

Aktivity: hudební výchova, výuka angličtiny pomocí různorodých metod (pantomima, divadlo), výtvarná výchova, hry, učení základních školních znalostí, náboženství.

Les lutins Sanint-Simon je soukromá mateřská škola v Paříži, existující od roku 1951. Škola nabízí učení v malém kolektivu (okolo 10 dětí), od věku od 2 a půl do 6 let. Na rozdíl od většiny státních mateřských škol je třída složena z různě starých dětí. Ve škole pracují krom pedagogického dohledu i dvě asistentky. Škola se snaží úzce spolupracovat s rodiči dětí a pokroky dětí s nimi pravidelně konzultovat. Klade se důraz na rozvoj každého dítěte, objevování nových věcí a respektování druhých. Škola se také snaží vést děti k pochopení multikulturalismu – součástí skupiny jsou obvykle 1-2 děti imigrantů.



Zdroj: webové stránky mateřské školy



## Mateřská škola Ladybird (Velká Británie)

Adresa: 22 Collingham Rd

London SW5 0lx



Provoz: 9:00 – 12:30, odpoledne v provozu dětský klub i pro nepřihlášené děti

Věk dětí: 3-5 let

Aktivity: hry, vzdělávání – úchop tužky, abeceda, čísla, přírodovědné projekty, malování, vaření, divadlo.

Londýnská Ladybird je mateřská škola registrovaná u místního správního orgánu. Funguje od roku 1975. Škola zaměstnává 9 pracovníků, z nichž všichni jsou proškolení v práci s dětmi. K dispozici má tři místnosti, ve kterých jsou děti rozděleny podle věku. Největší skupina má nanejvýš 15 dětí. Škola se snaží vést děti k poznání, mimo jiné se učí základům psaní a počítání. K probuzení chuti ke čtení a psaní využívají dětské knížky, se kterými často pracují. Děti si mohou hrát i na velké zahradě, která je součástí školy.



Zdroj: webové stránky mateřské školy